

แบบเรียน
ของ
กระทรวงศึกษาธิการ
ชุดอ่านกวีนิพนธ์
เรื่อง
ราชาธิราช
ตอน ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

895.914
W323ร
5.91

ชช ส้ว
ยว.ร. 21 -
2817
หอสมุดแห่งชาติ
23 ก.ย. 2534
กรมศิลปากร

แบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสืออ่านกวินิพนธ์

ราชาธิราช ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เรียบเรียง

★★★★★

พิมพ์ครั้งที่สิบ ๔๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๔๙๗

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๑.๖๐ บาท

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา ปากคลองบางลำพูบน พระนคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

เลขห้อง 343 214
ป
ส151
เลขหมู่ 895.914
พ323ห
ทะเบียน 2ก.ค.ม.๒๕๓๕

๑๒ พ.ย.
กรมศิลปากร

คำนำ
(เมื่อพิมพ์ครั้งแรก)

หนังสือฉบับนี้เป็นหนังสือที่กรมศึกษาธิการได้จัดพิมพ์ขึ้น เพื่อให้เป็นหนังสืออ่านประกอบประโยชน์แก่การศึกษาทางหนึ่ง มีหลายเรื่องในพวกเดียวกัน จัดเป็นสำรับหนึ่ง ให้ชื่อว่า "หนังสืออ่านกวินิพนธ์" เพราะเป็นหนังสือที่ท่านกวีแต่เก่าก่อนได้ร้อยกรองไว้ด้วยถ้อยคำอันไพเราะ ได้เลือกที่โวหารและวิธีประพันธ์แปลก ๆ คัดตัดตอนพิมพ์ขึ้นเฉพาะเป็นเล่มเล็ก ๆ เพื่อให้เบาราคาแก่นักเรียนที่จะซื้อหาไปเล่าเรียน และได้ตั้งใจตรวจอักษรและวรรคตอนโดยกวดขัน อาจารย์จะใช้สำหรับให้นักเรียนหัดอ่านก็ได้ ให้เรียนศัพท์ก็ได้ บอกให้เขียนหรือเลือกใช้เป็นแบบฝึกหัดไวยากรณ์ ฝึกหัดการย่อความเรียงความในการแต่งหนังสือก็ได้ ทั้งจะได้เป็นเครื่องบำรุงความรู้ให้เจริญกว้างขวาง คือเมื่อมีหนังสืออ่านหนังสือเรียนมากอย่าง นักเรียนก็จำต้องเห็นมากได้ยินมากไปตั้งแต่เวลาเล่าเรียน แต่ให้ผู้ใช้ได้ถือเป็นแบบเรียนแต่เฉพาะฉบับ

ที่กรมศึกษาธิการได้จัดพิมพ์ขึ้น เพราะเจ้าพนักงานต้องตรวจ
แก้ใบพิมพ์เสมอทุก ๆ ครั้งที่จะสั่งให้พิมพ์ จึงจะยอมให้เย็น
ฉบับสำหรับเล่าเรียน ห้ามมิให้นักเรียนทั้งหลายใช้หนังสือ
เรื่องเดียวกันซึ่งไม่ได้พิมพ์ด้วยคำสั่งของกรมศึกษาธิการ อัน
กรมศึกษาธิการไม่ได้รับรองว่าถูกต้องนั้น เป็นฉบับเรียนเป็น
อันขาด

กรมศึกษาธิการ

วันที่ ๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๓ (๒๔๔๗)

วิสุทธสุริยศักดิ์

อธิบดี

ราชาธิราช

ศึกพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

ขณะนั้น ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีทั้งปวงว่า “พระเจ้าราชาธิราชยกขึ้นมาถึงพระนครเราชาปนาหอพระไว้ หวังจะให้เป็นเกียรติยศว่าได้ยกทัพล่วงแดนขึ้นมาถึงเมืองเรา เราก็ให้ทหารออกไปเอาไฟเผาเสียนั้น เห็นว่าจะขัดเคืองพระทัยอยู่ แต่ว่าศึกงวนฤดูน้ำจึงมิได้กลับมา เห็นว่าสงครามมอญกับเราจะติดพันกันไปเป็นมั่นคง ครั้นเราจะยกกองทัพลงไปตอบแทนกระทำแก่เมืองหงสาวดี* บ้าง ขัดนี้บ้านเมืองของเราในขอบขัณฑเสมาจังหวัดทั้งปวงก็ยังมิราบคาบเป็นปรกติ ผู้คนระส่ำระสายอยู่ กำลังเรายังน้อยนัก ประการหนึ่งเมืองตะแคงและเมืองไทยใหญ่เล่าก็เป็นกบฏต่อเราแข็งเมืองอยู่ เราคิดจะยกกองทัพไปตีเมืองตะแคงและเมืองไทยใหญ่ปราบปรามเสียนหนามให้ราบคาบแล้วจึงจะยกไปตีเมืองหงสาวดี

---

* หันตะวะดี (Hanthawaddy) อยู่ในมณฑลพะโค (Pegu) เข้าใจว่าออกจากหงสาวดีนั่นเองแต่คงเป็นเมืองใหม่ เพราะเมืองเก่าน่าจะร้างไปแล้ว

แล้วให้มีหนังสือไปถึงพระเจ้าเชียงใหม่ ขอกองทัพให้ยกมาช่วยเป็นทัพกระหนาบ เห็นจะได้เมืองหงสาวดีโดยง่าย เสนาบดีทั้งปวงจะเห็นประการใด ?" เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นด้วยโดยพระราชบริหาร จึงสั่งให้จัดเครื่องราชบรรณาการและให้แต่งลักษณะพระราชสาร ในพระราชสารนั้นว่า "สมเด็จพระเจ้ามนเทียรทอง กรุงรัตนบุระอังวะ* ขอเชิญทางพระราชไมตรีมาถึง พระมหาราชเจ้าเชียงใหม่ผู้เป็นใหญ่ในมลาวประเทศด้วยพระเจ้าฝรั่งมังศรีฉะวา ผู้เป็นสมเด็จพระราชบิดาเราถึงแก่สวรรคตแล้ว และบัดนี้เราผู้เป็นพระราชบุตรได้ผ่านสมบัติเป็นใหญ่ในกรุงรัตนบุระอังวะ* บ้านเมืองก็ยังมิราบคาย ฝ่ายพระเจ้าราชาธิราชเจ้าเมืองหงสาวดียังอาจหมิ่นเรา ยกกองทัพขึ้นมาย่ำยีถึงกรุงรัตนบุระอังวะ ทุกวันนี้เรามีความแค้นนอนตามิหลับเลย ครั้นจะยกลงไปกระทำแก่เมืองหงสาวดีบัดนี้เล่าก็ยังจะต้องไปปราบปรามเมืองตะแคงเมืองไทยใหญ่ซึ่งเป็นเมืองขึ้นนั้นอยู่ ถ้าเสร็จแล้วจะยกลงไปตีเมืองหงสาวดีแต่กองทัพกรุงรัตนบุระอังวะนั้นเห็นจะได้ชัยชำนะช้าไป จะขอกองทัพพระเจ้าเชียงใหม่ยกมาเป็นทัพกระหนาบ ช่วยกันตีเมืองมอญเห็นจะได้ชัยชำนะโดยเร็ว ถ้าเสร็จสงครามแล้ว ฝ่ายพระเจ้า

---

* เดี๋ยวนี้เรียกว่า อมรปุระ (Amarapura)

เชียงใหม่กับกรุงรัตนบุระอังวะนี้ได้ขัดเลย แม้นพระเจ้า
เชียงใหม่มิได้ศูนย์ทางพระราชไมตรี ยกกองทัพลงมาช่วยครั้งนี้
แล้ว ข้าศึกเมืองเชียงใหม่ก็จะเป็นข้าศึกเมืองอังวะ ข้าศึก
เมืองอังวะก็จะเป็นข้าศึกเมืองเชียงใหม่ พระราชไมตรีเราทั้ง
สองพระนครก็เจริญไปตราบเท่ากัลปาวสาน" ครั้นแต่งพระราช
สารเสร็จแล้ว ก็ใช้ให้พม่าสิบสองคนเป็นทูตนำทูลพระราช
สารนำเครื่องราชบรรณาการขึ้นไป ณ เมืองเชียงใหม่

ขณะนั้น สมิงงอฝางซึ่งสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชให้ไปกิน
เมืองเตียงนั้น แต่งให้ชาวด่านออกไปลาดตระเวนบ่ายด่าน พบ
พม่าสิบสองคนถือหนังสือพระราชสาร กับเครื่องราชบรรณาการ
มา ชาวด่านจับตัวได้คุมมายังสมิงงอฝาง สมิงงอฝางเห็น
พระราชสารแล้วก็คุมเอาตัวพม่า และพระราชสารเข้าไปถวาย
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งในพระ
ราชสารนั้นแล้วก็ทรงพระดำริว่า "ถ้าจะปล่อยพม่าสิบสองคน
นี้เสีย มันก็จะกลับไปเมืองอังวะ พระเจ้าอังวะรู้แล้วก็จะแต่ง
คนอื่นให้ขึ้นไปขอกองทัพเมืองเชียงใหม่อีก ถ้ากองทัพพม่า
ทัพลาวยกมาพร้อมกันเป็นสองทัพ เห็นกำลังศึกหนักนัก ฝ่าย
เราจะรบพุ่งต้านทานยาก จำจะคิดตัดศึกแบ่งกำลังเสียให้น้อย
ฆ่าพม่าผู้ถือหนังสือเสีย อย่าให้กิตติศัพท์รู้ไปว่าเราจับได้

ฝ่ายพระเจ้าอังวะมิได้เห็นผู้ถือหนังสือ และกองทัพยกมาก็จะมีความสงสัยแคลงแก่กัน" จึงสั่งให้เอาพม่าสิบสองคนฆ่าเสียกำชับมิให้กิตติศัพท์รู้ไปถึงพม่า แล้วก็ให้พระราชทานเงินทองเสื้อผ้าแก่ผู้จับพม่าได้ตามความชอบนั้นโดยสมควร แล้วจึงตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีทั้งปวงว่า "บัดนี้ก็ได้เนื้อความว่าทัพพม่าจะยกลงมากระทำแก่เมืองเราครั้งนี้มั่นคงอยู่แล้ว จำเราจะยกกองทัพไปสกัดตัดทางไว้อย่าให้ล่วงลงมาได้", เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นพร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงให้แต่งกองทัพเป็นคนเก้าหมื่นสรรพด้วยเครื่องศัสตราวุธก็เสด็จยกขึ้นไปตั้งอยู่ ณ เมืองพะสิม คอยสกัดทางพม่าจะยกลงมา

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องครั้นให้พม่าสิบสองคนนำเครื่องราชบรรณาการไปเมืองเชียงใหม่แล้ว ก็ให้จัดกองทัพเป็นคนสิบหมื่นสรรพด้วยเครื่องสรรพาวุธใหญ่น้อยเสร็จแล้วก็เสด็จยกทัพไปตีเมืองตะแคง ได้เมืองตะแคงแล้ว ฝ่ายพระยาตะแคงหนีไปอยู่เมืองพะงาแต่นรามิละเป็นอุปราชบุตรพระยาตะแคงนั้นพาบุตรภรรยาช้างม้าครอบครัวพันหนึ่งหนีมาอยู่เมืองทรางทวย

ขณะนั้น พระเจ้ามนเทียรทองได้เมืองตะแคงแล้ว จึงตั้งให้มังกำมุนีพระราชบุตรเขยอยู่รักษาเมืองตะแคงและตะละเจ้าเปพาซึ่งเป็นพระราชธิดา เป็นบริจาริกามังกำมุนีนั้น อยู่ด้วย

ณ เมืองตะแคง แล้วพระเจ้ามนเทียรทองก็ยกกองทัพไปถึงเมืองไทยใหญ่ ครั้นถึงเมืองไทยใหญ่ได้แล้ว ก็เสด็จยั้งทัพอยู่ ณ เมืองไทยใหญ่ และเมื่อกองทัพสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกไปตั้งอยู่เมืองพะสิม* นั้น ฝ่ายนรามิละพม่าเมืองตะแคงแจ้งว่าพระเจ้าราชาธิราชเสด็จมาอยู่ ณ เมืองพะสิม ก็พาครอบครัวอพยพหนีมาหาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบทูลว่าเนื้อความตามพระเจ้ามนเทียรทองยกมาถึงเมืองตะแคงนั้น ครั้นสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งแล้ว จึงตรัสแก่นรามิละว่า "อย่าวิตกไปเลย เราจะตีเอาเมืองตะแคงคืนให้" แล้วก็โปรดพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่นรามิละตามสมควร สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงจัดกองทัพ แต่งให้สมิงยายะ กับสมิงงอฝาง เป็นแม่ทัพ และสมิงสามแหลก สมิงโลกนารายณ์เป็นเกียกกาย พลหมื่นหนึ่งช้างห้าร้อย ยกไปเมืองตะแคง แล้วโปรดพระราชทานเศวตฉัตรให้ไปสำหรับทัพด้วย ตรัสว่าถ้าได้เมืองตะแคงแล้วเศวตฉัตรนี้ พระราชทานให้แก่นรามิละ แล้วตรัสสั่งสมิงงอฝางว่า "ถ้าถึงเมืองทรางทวยแล้ว อย่าให้รี้พลกระทำอันตรายแก่ไพร่บ้านพลเมืองได้ ให้แต่งคนที่คิดเข้าไปเจรจาแก่ชาวเมืองว่า "ทัพเรายกขึ้นมาตั้งอยู่ ณ เมืองพะสิม

* เดี๋ยวนี้พม่าเรียกว่า ปะสิน (Bassein)

จงแต่งกองทัพให้เสนาบดีขึ้นมาตีเอาเมืองคืนให้แก่นรามิละบุตร พระยาตะแคง ถ้าผู้ใดขะเข้าด้วยให้เร่งออกมา ถ้าไม่ออกมา ขะฆ่าเสียให้สิ้น”

ครั้นสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชมีพระราชโองการตรัสสั่งสมิงงอฝางเสร็จแล้ว กองทัพสมิงงอฝางก็ยกไป ครั้นถึงเมืองทรางทวย จึงให้มีหนังสือเข้าไป ตามสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชตรัสสั่งมานั้น ครั้นชาวเมืองทรางทวย ได้แจ้งว่าพระเจ้ากรุงหงสาวดีให้เสนาบดียกกองทัพมาตีเมืองให้แก่นรามิละคืน ก็ดีใจ พาครอบครัวออกมาหานรามิละเป็นอันมาก นรามิละก็ให้เงินทองเสื้อผ้าแก่ครอบครัวซึ่งออกมาหานั้น

ฝ่ายเสนาบดีซึ่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแต่งให้อยู่รักษาเมืองทรางทวยนั้น รู้ว่าไพร่พลเมืองไปหานรามิละสิ้น เจ้าเมืองทรางทวยก็หนีไป ครั้นสมิงงอฝางกับนรามิละรู้ว่าเจ้าเมืองทรางทวยหนีไปแล้ว ก็จัดแจงผู้คนชาวเมืองทรางทวยซึ่งเข้าหากองทัพสำเร็จแล้ว ก็ยกไปตีเมืองตะแคง ชาวเมืองตะแคงรู้ว่านรามิละพากองทัพมอญมาตีเมืองตะแคง ชาวเมืองทั้งปวงก็ออกมาหานรามิละเป็นอันมาก และพวกพม่าซึ่งอยู่รักษาเมืองตะแคงนั้นสะดุ้งสะเทือนอยู่

ฝ่ายสมิงสามแหลก สมิงโลกนารายณ์ ซึ่งเป็นทัพหน้า นั้น รู้ว่าผู้คนในเมืองออกมาหานรามิละเป็นอันมาก ก็ยกเข้าตีเมืองตะแคง มังกำมุนีก็แต่งกองทัพออกมารับทัพมอญ ได้รบพุ่งกันเป็นสามารถ ฝ่ายกองทัพมอญก็ยังมิได้เมือง และสมิงงอฝางแม่ทัพหลวงแจ้งว่าทัพหน้าเข้าตีอยู่ยังไม่ได้ชัยชำนะ ก็เร่งยกกองทัพหลวงเข้าตีกระหนาบ ฝ่ายพม่าน้อยถอยกำลังต้านทานมิได้ก็แตกหนีไป กองทัพมอญได้เมืองตะแคง จึงให้ติดตามมังกำมุนี กองทัพตามทันจับมังกำมุนี ตะละเจ้าเบ่พ้าได้กับช้างม้า และไพร่พลพม่าสามพันเข้ามาแจ้งแก่ สมิงงอฝางสมิงงอฝางแต่งให้เสนาบดีคุมตัวมังกำมุนี และตะละเจ้าเบพ้ากับช้างม้าผู้คนมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ณ เมืองพะสิม

ขณะนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกไปนมัสการพระอาตุกะเนาะเตา ให้อำมาตย์ทินมณีกรอดอยู่รักษาเมือง ครั้นเสนาบดีคุมเอามังกำมุนีมาถึงเมืองพะสิม อำมาตย์ทินมนีกรอดแจ้งแล้วจึงให้แต่งเรือเร็วรีบถือหนังสือไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งแล้วก็ดีพระทัย ตรัสสรรเสริญสมิงงอฝางและนายทัพนายกองทั้งปวงแล้วจึงตรัสสั่งให้อำมาตย์มะสะมอญไปรับเอามังกำมุนีกับตะละเจ้าเบ่พ้ามา

ครั้นอำมาตย์มะสะมอญไปถึงเมืองพะสิม พอมังกำมุนป่วยเป็นช้านุ่นไรคถึงแก่พิราลัย อำมาตย์มะสะมอญก็คุมเอาตัวตาละเจ้าเปพ่ากับช้างม้าผู้คนมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เอาตะละเจ้าเปพ่าไว้เป็นบริจาริกา แล้วก็เสด็จยกกองทัพกลับไปยังกรุงหงสาวดี ครั้นถึงพระนครแล้ว สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงแต่งเสนาบดีให้คุมเอาแหวนกำไลต่างหูทองคำกับผ้าพรรณนุ่งห่มบรรทุกเรือขึ้นไปพระราชทานให้แก่สมิงงอฝางและนายทัพนายกองทั้งปวงณเมืองตะแคง แล้วให้สมิงงอฝางจัดแจงให้นรามิละขึ้นนั่งเมืองตะแคง พระราชทานเศวตฉัตรให้ด้วย ถ้าและไพร่พลชาวเมืองทั้งปวงยังกระด้างอยู่ให้กองทัพปราบปรามเสียให้ราบคาบ และเมื่อจะกลับมานั้นให้จัดเอาคนที่เป็นช่างมีฝีมือรู้จักแกะขันเขียนและสลักกลึงมาด้วย ครั้นผู้ถือหนังสือคุมเอาสิ่งของนั้นขึ้นไปพระราชทานณเมืองตะแคงถึงแล้ว ฝ่ายสมิงงอฝางได้แจ้งว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งโปรดมา ก็จัดแจงบ้านเมืองให้แก่นรามิละราบคาบเสร็จแล้ว จัดได้ช่างดีมีฝีมือหกร้อยคน ก็ยกกองทัพกลับมากรุงหงสาวดี จึงเอาช่างหกร้อยคนมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องครั้นตีเมืองไทยใหญ่ได้ ก็ให้สืบสาวเอาตัวเจ้าเมืองและขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งร่วมคิดกันนั้นจำไว้มั่นคงแล้ว ให้กวาดเอาครอบครัวผู้คติมชอบลงมาณเมืองอังวะก่อน ภายหลังจึงจัดแจงให้ขุนนางอยู่รักษา แลวพระองค์กเลิกทัพกลับมายังเมืองอังวะ ครั้นมาถึงเมืองแล้วจึงให้มีพระธรรมเทศนาเรื่องพระยาสุตตโสมกับพระยาโปริสาท เมื่อจบพระธรรมเทศนาแล้ว มหาดเล็กคนหนึ่งเชิญพระแสงอยู่ จึงกราบทูลว่า "เมืองตะแคงที่พระองค์ตีได้ แต่งให้มังกำมุนีพระราชบุตรเขยกับตะละเจ้าเปฬ้าพระราชธิดาอยู่นั้นหาควรไม่ ด้วยเมืองตะแคงนั้นอุปมาดังช้างเถื่อนผูกจำลองไว้ให้คนขี่ เมื่อช้างยังมีเชื่องอาละวาดต่นไปมิทันคนเลยหรือ? และเมืองตะแคงยังมีราบคาบ พระองค์โปรดให้พระราชบุตรทั้งสองอยู่นั้นมิควร ขอได้แต่งให้ผู้อื่นอยู่จึงจะชอบ"

สมเด็จพระเจ้ามนเทียรทองได้ทรงฟังมหาดเล็กกราบทูลดังนั้นก็เห็นชอบด้วย จึงตรัสแก่เสนาบดีว่า "เราเลี้ยงเป็นผู้ใหญ่ให้ยศศักดิ์ศฤงคารบริวารเป็นอันมาก หวังจะให้เป็นตาเป็นใจช่วยดูแลผิดชอบ นี่เห็นเราทำผิดแล้วนิ่งเสียมิได้ทัดทาน แต่มหาดเล็กเป็นผู้น้อยยังเห็นผิดมาว่าดังนี้" พระเจ้ามนเทียรทองเห็นมหาดเล็กมีปัญญาหลักแหลมควรจะเป็นเสนาบดี

ได้จึ่งตั้งให้เป็นมังมหาราชา แล้วโปรดพระราชทานประเจียด
แผ่นทองคำเป็นเครื่องยศด้วย

ขณะนั้น พอมีหนังสือบอกหัวเมืองรายทางส่งพม่าซึ่ง
แตกมาแต่เมืองตะแคงนั้นเข้ามา เสนาบดีจึงกราบทูลพระเจ้า
มนเทียรทองว่า กองทัพมอญยกขึ้นมาตีเมืองตะแคงได้ จับ
เอามังกำมุนิ ตะละเจ้าเบ่พ้า พระราชบุตรทั้งสองพระองค์ไป
สมเด็จพระเจ้ามนเทียรทองแจ้งเหตุแล้วทรงพระโรธยิ่งนัก
ประดุจดังบุรุษเอาพะเนินเหล็กมาตีขนดหางแห่งพระยานาคราช
จึ่งตรัสว่า "เราเสียเมืองตะแคงนั้นเหตุด้วยไปเมืองไทยใหญ่
ช้าอยู่จึ่งเสียทีแก่มอญ" ตรัสสั่งให้เอาเจ้าเมืองไทยใหญ่และ
ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งเป็นพวกกยฏที่เอามาจองจำไว้ณกรุงอังวะ
นั้นไปฆ่าเสียสิ้น แล้วพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึ่งให้จัดกองทัพหลวง
ยกไปตีเมืองหงสาวดี แต่เตรียมทำกองทัพเมืองเชียงใหม่
และผู้ถือหนังสืออยู่เป็นช้านานกองทัพก็ไม่เห็นยกมา ผู้ถือ
หนังสือก็หายไปด้วยยังมิได้เหตุผลเลย จึ่งตั้งให้มังมหานรธา
เป็นทัพหน้าคุมพลสิบทัพทัพละหมื่น ฯะยะมะนีทัพหนึ่ง แคลง
พลทัพหนึ่ง ตุเรงจ่อทัพหนึ่ง ทนูลักขยาทัพหนึ่ง อนุเดชะ
ทัพหนึ่ง ตุเรงละวาทัพหนึ่ง ลักะยาทัพหนึ่ง เลติงทัพหนึ่ง
อเตียวสูทัพหนึ่ง รวมกันสิบทัพเป็นคนแสนหนึ่ง สรรพด้วย

เครื่องศัสตราวุธทั้งช่วงเป็นทัพหน้า ให้ยกลงมาณกรุงหงสาวดี ก่อน แต่พระเจ้ามนเทียรทองยังคอยกองทัพเมืองเชียงใหม่อยู่

ขณะเมื่อกองทัพพม่ายกลงมายังกรุงหงสาวดีนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งว่ากองทัพพม่ายกลงมา จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีทั้งปวงว่า “กองทัพยกมาครั้งนี้จะเบ็ดให้เข้ามาถึงเมืองเราดีหรือ หรือจะรับต้านทานไว้แต่ไกลดี ?”

ฝ่ายสมิงพ่อเพชรจึงทูลว่า “ซึ่งจะให้กองทัพพม่ายกล่วงดีเข้ามาถึงชานพระนครนั้นมิควร ข้าพเจ้าจะขออาสายกออกไปรับทัพพม่าไว้แต่ไกลมิให้ยกล่วงเข้ามาได้” สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังสมิงพ่อเพชรทูลดังนั้นก็เห็นชอบด้วย ดีพระทัยนัก จึงแต่งสมิงนครอินท์ทัพหนึ่ง สมิงอังวะมังศรีทัพหนึ่ง สมิงอุยากองทัพหนึ่ง สามทัพนี้เป็นทัพหน้า สมิงชีพรายทัพหนึ่ง สมิงพ่อแก้วทัพหนึ่ง สมิงพระตะเบิดทัพหนึ่ง สามทัพนี้เป็นทัพหลัง ให้สมิงพ่อเพชรเป็นแม่ทัพหลวง รวมกันเป็นเจ็ดทัพ เป็นคนสองหมื่นช้างห้าร้อยม้าพันหนึ่ง ให้ยกออกไปรับทัพพม่า พระองค์ก็เสด็จยกเป็นทัพหนุนไป ครั้นสมิงพ่อเพชรยกมาถึงป่าพะวาชายทุ่งทางที่จะมา จึงให้ตั้งทัพอยู่พร้อมกัน พอพม่ายกมาในป่าชายทุ่งข้างหนึ่งยังมิออกตกทุ่ง แลเห็นทวนหลังม้าพุ่งขามรีดุจดังดอกเลาดอกแขม ผงคลีมืดตลบ

ไป ได้ยินเสียงเท้ากระทบเตือนพนังข้างม้าดุเสียงคลื่นในท้องมหาสมุทร

ขณะนั้น สมิงพ่อเพชรจึงปรึกษานายทัพนายกองทั้งปวงว่า "ศึกพม่ายกมาครั้งนี้มากนัก กองทัพเราเจ็ดทัพเป็นคนแต่สองหมื่น จะยกเข้าตีพม่าหรือ หรือจะตั้งมั่นไว้ให้พม่าตีนายทัพนายกองทั้งปวงจะเห็นประการใด?"

ฝ่ายสมิงนครอินทร์จึงว่า "เราเป็นข้าทหารพระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้ให้ขนมารบข้าศึก ถ้าพบเข้าที่ใดก็จะรบที่นั้น และขับพม่ายกมาแล้วจำเราจะยกเข้าตี" สมิงพ่อเพชรจึงตอบสมิงนครอินทร์ว่า "ซึ่งท่านจะยกเข้าตีนั้น เราเห็นยังไม่ได้ ด้วยว่าข้าศึกแรกยกมามีกำลังดังพระยาไกรสรราชสีห์กล้าหาญยิ่งนัก จะเข้ารบที่กลางทางได้ที่ก็จะสมคะเน ถ้าเสียที ฝ่ายทัพพม่าก็จะซ้ำเติมทับยี่เอา ที่ไหนจะตั้งตัวทัน เราคิดว่าจะรายกองทัพซุ่มคนไว้ในป่าไม้ อย่าให้เห็นทัพเราว่ามากและน้อย ต่อเมื่อใด พม่ายกตกลงมาถึงท้องทุ่งสันพลพอรู้จักกำลังว่ามากและน้อยแล้ว จึงจะกำหนดยิงเสียงฆ้องกลองเข้าตีกระหนาบให้พร้อมกัน ฝ่ายพม่าก็จะเสียทีลำเข้ามาในหว่างเรา ไม่รู้ว่าพลมากและน้อยก็จะแตกยับไป เห็นจะได้ชัยชำนะเป็นมั่นคง" สมิงนครอินทร์จึงว่า "ซึ่งน้ำท่าน

ว่าดังนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย อันจะละให้กองทัพตกลงมาถึงท้องทุ่งจึงจะตีนั้น ชอบแต่กำลังศึกน้อยจึงจะได้ ซึ่งกำลังศึกมากจะละให้ตกถึงท้องทุ่งจนสิ้นรพลนั้น ฝ่ายทแกล้วทหารข้างเราน้อย เห็นกำลังศึกมากก็จะย่อท้อเสียใจ ไหนจะเป็นอันรบพุ่งเอาชัยชำนะได้ ซึ่งท่านจะคิดกลศึกผ่อนผันประการใดก็ตามเถิด แต่ข้าพเจ้าจะยกเข้าตีมิให้ทหารได้ทันเห็นว่าข้าศึกมาก เปรียบเหมือนหักไฟหัวลม น้ำเชี่ยวลองขวางเรือดูสักครั้งหนึ่ง จะไม่ให้อ้ายพม่าตกลงมาถึงท้องทุ่งได้”

ฝ่ายสมิงพ่อเพชรกล่าวถึงสองครั้งสามครั้ง สมิงนครอินท์ก็มิฟัง จะขึ้นยกไปให้ได้ สมิงพ่อเพชรก็โกรธจึงว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา โปรดให้เรามาบัญชาการต่างพระเนตรพระกรรณ เราเป็นผู้ใหญ่ว่ากล่าวท่านมิฟังจะขึ้นเข้าตีให้ได้นั้น ก็ตาม แต่อย่าให้เสียทีแก่พม่า ถ้าผู้ใดแตกทัพพม่าลงมาหน้าทัพเรา เราจะตัดศีรษะเสียให้สน เอาโลหิตเซ่นอาวุธเสียทุกเล่ม” สมิงนครอินท์ก็มิฟังขึ้นยกไป

ฝ่ายสมิงพ่อเพชรเห็นสมิงนครอินท์ไป จึงว่าแก่สมิงอุยากองและสมิงอังวะมังศรีว่า “อ้ายสมิงนครอินท์ใจมันมุทะลุหัวดื้อสอนยาก เราว่ากล่าวมิฟังคำ ขึ้นยกไปก็จะแตกมาบัดนี้เป็นแท้ พวกเราเป็นผู้ใหญ่ครั้นจะละเสียก็มิได้ จะเสีย

เกียรติยศของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไป ท่านทั้งสองจงยกหนุนไป ถ้าสมิงนครอินท์แตกลงมา อย่าให้เข้ารับ ถ้าเห็นธงเราโยกขวา ก็ให้สมิงอุยากองหลิกทัพเข้าชายป่าข้างขวา ถ้าเห็นธงเราโยกซ้าย ก็ให้สมิงอังวะมังศรีหลิกทัพเข้าชายป่าข้างซ้าย ให้สงบทแกล้วทหารไว้จงดีอย่าเพ่อรบพุ่ง ต่อเมื่อใดได้ยินเสียงฆ้องกลองสัญญาณแล้ว จึงให้ระดมรบกระหนาบพร้อมกัน" สมิงอังวะมังศรีและสมิงอุยากองก็ยกไป ครั้นแล้วสมิงพ่อเพชรจึงสั่งให้สมิงชีพราย สมิงพ่อแก้ว สมิงพระตะเบิด เข้ารายซุ่มพลตามขอบชายป่า สมิงพ่อเพชรทัพหลวงก็ตั้งรับอยู่ที่ทางพม่าจะมา

ฝ่ายสมิงนครอินท์ยกขึ้นไปถึง ก็มิได้รั้งรอ ยกเข้าโจมตี พม่าไม่ทันรู้ตัว ก็แตกย่นไปจนถึงหน้าทัพมังมหานรธา มังมหานรธาเห็นรี้พลแตกถอยมา ก็ยกเข้ายอทัพสมิงนครอินท์ สมิงนครอินท์ต้านทานมิได้เห็นเหลือกำลังก็แตกเข้าในป่า ฝ่ายพม่าได้ที ต่างคนต่างตีลงมาปนละวนกันหาเป็นขบวนไม่ สมิงพ่อเพชรเห็นดังนั้นก็ให้โยกธงหลังช้าง สมิงอังวะมังศรี สมิงอุยากอง ก็หลิกทัพเข้าชายป่าตามสำคัญ ครั้นพม่ามาจะใกล้ถึงหน้าทัพ ก็ให้ตีฆ้องกลองตามสัญญา แล้วก็ยกทหารช้างม้าเข้าประดังตีพม่าพร้อมกัน

ฝ่ายทัพสมิงอุยากอง สมิงอังวะมังศรี สมิงชีพราย สมิงพ่อแก้ว สมิงพระตะเบิด ได้ยินเสียงฆ้องกลองสัญญาณแล้ว แลเห็นสมิงพ่อเพชรยกออกตี ก็ยกเข้าระดมกระหนาบพร้อมกัน จนถึงตะลุมบอนเป็นสามารถ กองทัพพม่าเสียขบวน ทานมิได้ ก็แตก ฝ่ายสมิงนครอินท์ซึ่งแตกทัพแล้ว คุมพลทหารเข้าได้ไปคอยอยู่ในป่าต้นทางนั้น ครั้นเห็นกองทัพพม่าแตกหนีขึ้นไป ดังนั้น ก็ชวนกันออกก้าวตีสกัดจับพม่า ได้ผู้คนช้างม้าและเครื่องศัสตราวุธเป็นอันมาก แล้วก็เร่งรีบหนีลงไป หวังจะนำของเข้าถวายก่อนจะได้ทูลแก้ตัวให้พ้นผิด

ฝ่ายสมิงพ่อเพชรกับนายทัพนายกองทั้งปวง ก็ยกรุกไล่ติดตามพม่าขึ้นไป จับได้ผู้คนช้างม้าเป็นอันมาก ครั้นเวลาค่ำเห็นพม่าหนีไปไกลแล้วก็ยกกลับมา ฝ่ายสมิงนครอินท์เอาผู้คนช้างม้าเครื่องศัสตราวุธซึ่งตีได้นั้น นำเข้ามาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก่อนนายทัพนายกองทั้งปวง กราบทูลซึ่งมีชัยชำนะ แต่ที่ปราชัยแตกทัพนั้นมิได้ทูล สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟัง และทอดพระเนตรเห็นดังนั้นก็ดีพระทัยนัก จึงพระราชทานรางวัลแก่สมิงนครอินท์เป็นอันมาก

ฝ่ายสมิงพ่อเพชรยกทัพกลับมาถึง แจ้งว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดพระราชทานรางวัลให้สมิงนครอินท์เป็นอันมากดังนั้น

ก็มิได้ขึ้นไปเฝ้ากราบทูลกิราชการ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช แจ้งว่าสมิงพ่อเพชรกลับมาถึงแล้ว มิได้ขึ้นมาเฝ้า จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้หาสมิงพ่อเพชรขึ้นมา ขณะเมื่อสมิงพ่อเพชรขึ้นมาเฝ้านั้น เห็นสมิงนครอินท์เฝ้าอยู่ ก็นึกเคืองมิได้แลดูหน้าสมิงนครอินท์ กราบถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแล้ว ก็นิ่งอยู่มิได้ทูลประการใด สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสถามว่า "ท่านไปตีทัพพม่าได้ชัยชำนะกลับมาถึงแล้ว เหตุไฉนจึงมิได้ขึ้นมาหาเรา ให้เราคอยอยู่ดังนี้ ? ท่านน้อยใจเราด้วยเหตุสิ่งใดหรือ ?"

สมิงพ่อเพชรจึงกราบทูลว่า "เดิมสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้ให้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ใหญ่คุมนายทัพนายกองทั้งปวงไปตีทัพพม่าก็ได้ชัยชำนะแล้ว ครั้นกลับมาถึงแจ้งว่าอ้ายเดนตายพม่ามันมาเฝ้าแต่ผู้เดียว แล้วทูลความชอบยกตัวมันก่อน พระองค์ได้ทรงพระกรุณา ตรัสใช้ให้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ใหญ่ไปขัญชาการต่างพระเนตรพระกรรณ พระองค์มาทรงเชื่อฟังแต่ถ้อยคำอ้ายคนเดนตาย มิได้ตรัสถามข้าพระพุทธเจ้าก่อน ทรงพระราชทานบำเหน็จรางวัลเสียแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจึงมิได้ขึ้นมาเฝ้า"

สมิงนครอินท์ได้ฟังสมิงพ่อเพชรกราบทูลดังนั้นก็เถียงตอบขึ้นว่า "ถึงข้าพเจ้าแตกก่อนก็จริง แต่พม่าเสียขบวนเพราะ

ข้าพเจ้า ท่านจึงได้ชัยชำนะโดยง่าย ข้าพเจ้าแพ้แล้วก็คืนเอาชัยชำนะได้ และข้าพเจ้าก็ได้ช้างม้าเครื่องศัสตราวุธมาทูลเกล้า ฯ ถวายก่อนนายทัพนายกองทั้งปวงอีก" สมิงพ่อเพชรได้ฟังดังนั้นก็โกรธเอามือชี้หน้าว่า "อ้ายหน้าด้านไม่มียางอายช่างเจรจาได้นี่หากว่าไม่แตกแหวกทัพกูลงมา ถ้าแหวกทัพกูลงมาแล้ว กูจะตัดศีรษะเสีย ที่ไหนจะขโมยเอาของมาทูลเกล้า ฯ ถวายได้ก่อน" สมิงนครอินท์ได้ฟังดังนั้นก็นิ่งอยู่มิได้ตอบเถียงต่อไปอีก สมิงพ่อเพชรจึงทูลว่า "พลพม่ายกมาครั้งนี้มากกว่ามากนัก แต่แลเห็นทวนบนหลังม้าดังว่าดอกพงดอกเลา เสียงฝีเท้ากระทบเตือนพนังข้างม้าประดุจเสียงคลื่นในท้องมหาสมุทรผงคลีตลบมืดเป็นควันไป ข้าพเจ้าคิดปรึกษากันว่าจะแยกทัพรายคน ให้พม่าตกทุ่งเสียที่เข้าในวงก่อนจึงจะระดมกันตี สมิงนครอินท์จะยกเข้าตีคิดหมายได้ชัยชำนะถ่ายเดียว ซึ่งจะแพ้หาเห็นไม่ ข้าพเจ้าห้ามปรามเป็นหลายครั้ง สมิงนครอินท์ก็มิฟังยืนยกเข้าตีก็แตกแก่ข้าศึก นี่หากข้าพเจ้ารับพม่าไว้หยุดจึงได้ชัยชำนะ"

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้นก็เห็นว่าสมิงนครอินท์ผิดอยู่ ฝ่ายพระองค์ก็ได้พระราชทานบำเหน็จแก่สมิงนครอินท์ก่อนเกินไปแล้ว มิรู้ที่จะทำประการใด อนึ่งพระองค์ก็ทรงพระเมตตาสมิงนครอินท์อยู่เป็นอันมาก จึงตรัส

ขอโทษสมิงนครอินท์แก่สมิงพ่อเพชรว่า “มันผิดแล้ว แต่ความชอบของมันก็มี เราขอโทษมันครั้งหนึ่งเถิด” แล้วก็ทรงคาดโทษสมิงนครอินท์ไว้หวังจะให้กลัวเกรงว่า “แต่นี้ไปเมื่อหน้า ถ้ามีผู้ใหญ่ทัดทาน ทำให้ผิดมาดังนี้ กูจะตัดศีรษะเสีย” แล้วพระราชทานบำเหน็จแก่สมิงพ่อเพชรและนายทัพนายกองเป็นอันมาก โปรดให้สมิงพ่อเพชรนั่งเหนือสุพรรณบัฏเผ้าที่เสด็จออก ครั้นแล้ว พระองค์ก็เสด็จพระราชดำเนินกองทัพกลับมายังกรุงหงสาวดี

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องคอยท่าคนผู้ถือหนังสือซึ่งไปเมืองเชียงใหม่นั้นหายไป กองทัพก็มิได้เห็นยกมา ทรงแคลงพระทัยนัก เห็นพ้นกำหนดแล้ว พระองค์ก็ยกกองทัพหลวงตามทัพหน้าลงมา พอล่วงเข้าแดนกรุงหงสาวดี ก็พบกองทัพมังมหานรธาซึ่งแตกมานั้นก็ทรงพระพิโรธนัก ฝ่ายมังมหานรธาและนายทัพนายกองทั้งปวงก็พากันเข้ามาเฝ้า สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทรงพระพิโรธเป็นกำลัง จึงตรัสว่า “กูให้ยกลงมาราวกับห่าฝน คนแสนหนึ่งถึงสิบทัพ จะช่วยกันรับต้านทานทัพมอญไว้ท่ากูก่อนก็มิได้ พากันแตกมาสิ้น ทำให้ข้าศึกกำเริบได้ใจ กูจะให้มันอยู่เป็นเดนตายอ้ายมอญหนักแผ่นดินพม่าทำไมเล่า กูจะช่วยอ้ายมอญมันฆ่าเอง” จึงตรัสสั่งให้เอา

มังมหานรธาแม่ทัพหน้าและนายทัพนายกองทั้งปวงซึ่งแตกมานั้น ไปฆ่าเสีย

ฝ่ายมังนันทมิตรเสนาบดีผู้ใหญ่จึงกราบทูลว่า "อันธรรมดาสงครามย่อมมีแพ้แลชนะ พระองค์ทรงพระพิโรธแก่ลูกอันซึ่งยิงสัตว์มิถูก และจะฟาดฟันหักคันธนูเสียนั้นมิชอบ ควรจะเก็บไว้ยิงสัตว์สืบไปอีก กว่าจะถูกตัวเนื้อเชือดเถือเอามังสะจึงได้ ด้วยการสงครามมอญกับพม่ายังติดพันกันอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าจะรับพระราชทานโทษนายทัพนายกองทั้งปวงไว้ ให้ทำราชการสงครามแก้ตัวฉลองพระเดชพระคุณอีกครั้งหนึ่ง ถ้าแตกมาทันจึงค่อยโปรดให้ประหารชีวิตตามบทพระอัยการศึก" สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังมังนันทมิตรทูลดังนั้น ก็คลายพระโกรธลงจึงพระราชทานโทษให้ แล้วจึงตรัสปรึกษาด้วยมังนันทมิตรเสนาบดีว่า "เมื่อทัพหน้าทำให้เสียฤกษ์แตกหนีมาดังนี้แล้ว ถึงเราจะยกลงไป ก็เห็นจะเอาชัยชำนะมิได้ เพราะมอญรู้ตัวเสียแล้ว เห็นจะรักษาเมืองไว้เป็นสามารถ เราคิดจะถอยทัพกลับไปเสียก่อน ปีหน้าจึงยกลงมาใหม่ ท่านจะเห็นเป็นประการใด?" มังนันทมิตรก็เห็นด้วย

สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ให้เลิกกองทัพเสด็จกลับไปกรุงรัตนบุระอังวะ จึงตรัสสั่งนายทัพนายกองทั้งปวงให้แบ่งปัน

พลผักหัดทหารใหม่ ซ้อมเพลงอาวุธให้ชำนาญในขบวนรบทุกตัวคน นายทัพนายกองทั้งปวงรับพระราชโองการใส่เกล้า ๆ แล้ว ก็ผักหัดทหารรบทั้งสิ้นให้ชำนาญในศิลปศาสตร์ต่าง ๆ ทหารม้าผักหัดให้ชำนาญในเพลงดาบ เพลงทวน เพลงง้าว อันขี่รบกันบนหลังม้าและให้แคล่วคล่องในการควบขับ เชิงจะหนีก็จะไล่ให้ว่องไว ทหารช้างก็ผักหัดให้ชำนาญในขบวนชนช้างรบด้วยช้าง ทหารเดินเท้าก็ซ้อมหัดให้ชำนาญในอาวุธต่าง ๆ คือ ดาบ ดั้ง โล่ห์เขน หอกซัด แหลนหลาว เกาทัณฑ์หน้าไม้ สรรพเครื่องอาวุธสำหรับรบครบทุกสิ่ง ทั้งทหารเก่าทหารใหม่ผักปรือให้แคล่วคล่อง ณ ท้องสนามหลวงทุกวัน

ครั้นรุ่งขึ้นปีใหม่ สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงทรงพระดำริว่า “ครั้งก่อน เราให้ทัพหน้ายกลงไปแสนหนึ่งยังน้อยนัก จึงรับทัพมอญมิหยุด ครั้งนี้ เราจะยกลงไปให้มากกว่าเก่าหลายเท่า จะเหยียบแผ่นดินหงสาวดีให้ราบเป็นหน้ากลอง” จึงให้เกณฑ์กองทัพบรรดาเมืองขึ้นแก่กรุงอังวะนั้นสิบเก้าเมือง ได้คนยี่สิบแสนช้างสองหมื่นม้าสิบแสน จะยกไปตีกรุงหงสาวดี

ฝ่ายนางมังคลเทวีพระอัครมเหสีจึงเข้ามากราบทูลว่า “เมื่อพระองค์ยกลงไปครั้งก่อนนั้น หม่อมฉันป่วยอยู่มิได้ตามเสด็จ จึงต้องอยู่รักษาเมือง ครั้งนี้หม่อมฉันจะขอตามเสด็จผ่าพระยาทด้วย

แม้ฉุกเฉินประการใด หม่อมฉันจะขอเอาชีวิตร่างกายตายแทน
พระองค์สนองพระเดชพระคุณ ซึ่งได้ทรงพระเมตตาบำรุงเลี้ยง
หม่อมฉันให้เย็นเกล้าอยู่สุขทุกเช้าค่ำ" สมเด็จพระเจ้าฝรั่ง—
มังฆ้องได้ทรงฟังก็ชอบพระทัย จึงตรัสว่า "ตามใจพระน้องเถิด"
แล้วพระองค์ตรัสให้จัดกองทัพช้างโดยขบวนพยุห ให้เสนาบดี
ผู้ใหญ่คนอยู่รักษาเมือง ครั้นจัดการบ้านเมืองและไพร่พลทั้ง
ปวงเสร็จ ได้มหาพิชัยฤกษ์แล้ว พระองค์ก็เสด็จขึ้นทรงพระคชา
ธารประดับเครื่องคชาภรณ์กลางช้างอันพิจิตร ประกอบด้วยพล
ช้างโคตแล่นโจมทัพดั้งกันสารค้ำค่ายแทรกแซงล้อมวังพังคาเข็น
ขนัด เสด็จเคลื่อนพยุหโยธาทัพออกจากกรุงรัตนบุระอังวะ
ครั้งนั้นดูพิลึกมเหาฬาร สะพรั่งพร้อมด้วยทัพท้าวพระยาโยธา—
หารแวดล้อมเข็นกันกง ดูดายไสวด้วยธงเทียวเขียวเหลืองขาว
แดงทุกกองทัพ กึกก้องด้วยศัพท์สำเนียงเสียงฝีเท้าพลช้างพล
ม้าพลยทรเดินเท้า อันเดินโดยขบวนเข็นทิวแถวตามกันเสียง
สนั่นครั่นครืน เปรียบประดุจแผ่นฟ้นพระธรณีจะทรุดถล่มลง
ผงคลีฟุ้งตลบไปในท้องอากาศ เมื่อพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกพล
พยุหจตุรงค์ลงมาครั้งนั้นศักราช ๗๖๕ ปี* ตรัสสั่งให้เดิน
กองทัพทางคะแมช้างสัง แล้วมาลงเมืองตองอู

---

* คือจุลศักราช ๗๖๕ ตรง พ.ศ. ๑๙๔๖ ตรงสมัยกรุงศรีอยุธยาใน
แผ่นดินสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๑

ขณะนั้น เจ้าเมืองเตียงซึ่งขึ้นแก่กรุงหงสาวดีแต่งทหาร ออกลาดตระเวนปลายด่าน ทหารกลับเข้ามาแจ้งว่ากองทัพพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกมาจะตีกรุงหงสาวดีรี้พลมากนัก เจ้าเมืองเตียงได้แจ้งแล้ว ก็แต่งหนังสือให้ม้าเร็วรีบถือลงไปยังเสนาบดีกรุงหงสาวดี ในหนังสือนั้นว่า "ข้าพระพุทธเจ้า เจ้าเมืองเตียงขอกราบถวายบังคมมายังฝ่าพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวได้ทราบ บัดนี้ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกทัพหลวงลงมาจะตีพระนครหงสาวดีรี้พลมากเหลือที่จะประมาณ ได้ยกลงมาถึงตำบลนั้นวันนั้น เวลานั้น" เสนาบดีเจ้าพนักงานก็นำหนังสือขึ้นกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งเหตุแล้ว ก็ตรัสสั่งให้เกณฑ์กองทัพโดยเร็ว ได้คนแปดแสน ช้างพลายมีฝีงาสองร้อย ช้างซึ่งบรรทุกเครื่องห้าร้อยเชือก กองทัพจัดพร้อมแล้ว สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เสด็จยกออกไปรับทัพพม่า ครั้นเสด็จพระราชดำเนินกองทัพถึงเมืองเตียง เจ้าเมืองเตียงรู้ก็ออกมาเฝ้ากราบทูลเชิญเสด็จเข้าประทับพักพลในเมือง สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ตรัสว่า "เราจะรีบยกไป ไม่เข้าไปแล้ว" จึงตรัสว่าเจ้าเมืองเตียงเป็นผู้ใหญ่ดี เอาใจใส่ราชการหมั่นระวังสอดแนมข้าศึก จึงโปรดพระราชทานเครื่องอุปโภคแก่

พระยาเติยงและทหารทั้งปวงโดยสมควรแล้ว ตรัสแก่เจ้าเมืองเติยงและเสนาบดีทั้งปวงว่า “เราเป็นกษัตริย์อันประเสริฐ เป็นใหญ่ในพระนครประเทศหนึ่ง ซึ่งจะให้ข้าศึกพม่ายกล่วงเข้ามาเหยียบแดนเรานั้นมิควร อุปมาดังไกรสรราชสีห์อันรักษาถ้ำแก้ว ถ้าละให้พยัคฆไกรสรหมู่อื่นเข้าเลียบเที่ยวในแถวถิ่นของตัวแล้ว ก็จะเสียอำนาจตยะเดชะไป หาเป็นเกียรติยศไม่ เราจะออกไปต้านต่อไว้แต่นอกด่านก่อน อย่าให้พม่ายกข้ามด่านเข้ามาได้จึงจะควร” ตรัสแล้ว พระองค์ก็ยกไปให้หยุดทัพพักผ่อนกำลังพล ณ ประเทศแห่งหนึ่งชื่อตำบลเตริยบ พอปลงทัพลงยังมิทันจะตั้งค่าย จึงสมิงพ่อเพชรกราบทูลว่า “กำลังสงครามครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก ยังมิได้พินิจพิเคราะห์เหตุการณ์ต่นลึก ซึ่งพระองค์จะยกรีบไปโดยเร็วนั้นมิควร ข้าพระพุทธเจ้าจะขอแต่งผู้คนให้เล็ดลอดไปสืบดูกำลังข้าศึกก่อน” สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ทรงเห็นด้วย

สมิงพ่อเพชร จึงแต่งสมิงนครอินท์คุมทหารมีฝีมือหกร้อยคน ให้มักกริมานนายทหารผู้หนึ่งคุมคนร้อยเศษไปด้วยสมิงนครอินท์ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งสมิงนครอินท์ว่า ถ้าพบกองทัพพระเจ้ามนเที่ยรทองแล้วให้เร่งกลับมา สมิงนครอินท์ก็กราบถวายบังคมลาออกมาแต่งตัวสวมเกราะขึ้นม้า

ถืออาวุธแล้วก็ยกกองทัพไปคืนหนึ่ง ถึงตำบลแม่น้ำเงียด พอพบไทยใหญ่กองทัพหน้าพระเจ้ามนเทียรทองยกมา เสียงช้างม้าผู้คนในกองทัพอออึงเอิกเกริกประดุจดังเสียงคลื่นและละลอกในมหาสมุทร

ฝ่ายมักกริมานแลเห็นแต่ไกล จึงว่าแก่สมิงนครอินท์ว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสสั่งมาว่า ถ้าพบกองทัพแล้วให้เร่งกลับไป บัดนี้พบกองทัพยกมาแล้ว เราจะพากันกลับไปตามสั่ง” สมิงนครอินท์จึงว่า “เรายกมาบัดนี้ เห็นแต่กองทัพยกมา ยังไม่รู้กำลังศึกว่ามามากน้อยประการใด จะรีบด่วนไปกราบทูลนั้นมิชอบ จำจะแอบดูให้รู้ตระหนักก่อน” สมิงนครอินท์จึงขึ้นต้นไม้แฝงกายดู เห็นช้างม้ารพลพม่ายกมาเป็นอันมาก เสียงอออึงเอิกเกริกดุจเสียงพายุใหญ่ จึงกลับลงมาพาทหารทั้งปวงเข้าซุ่มอยู่ริมทางมิให้ข้าศึกเห็น ครั้นพม่าออกเดิน เห็นรพลช้างม้าเนืองกันมิได้ขาด ดุจสายน้ำไหลผงคลีตลบไปทั้งป่า เสียงฝีเท้าดังหนึ่งแผ่นดินจะถล่ม สมิงนครอินท์แฝงดูอยู่แต่เช้าจนเวลาบ่ายก็ไม่สิ้นพล จึงคิดว่า “พม่ายกมาครั้งนี้รพลช้างม้ามากกว่ามากนัก ตัวเราก็เป็นทหาร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้มาสอดแนมดูกำลังข้าศึกบัดนี้ พบข้าศึกแล้ว จะกลับไปเปล่าก็มิชอบ จำจะยกเข้าโจมตี

ดูกำลังข้าศึกจะเห็นประการใด” สมิงนครอินทึ๊กพาพลออกโจมตีตัดกลางทัพพระเจ้ามนเทียรทองขาดออก ฝ่ายพลพม่าตายลงประมาณร้อยหนึ่ง ก็แตกย่นลงไปจนถึงหน้าช้างพระที่นั่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง สมิงนครอินทึ๊กพาพลทหารเข้าข้าไป

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องเห็นดังนั้น สงสัยพระทัยนัก ทรงพระดำริว่ากองทัพพระเจ้าราชาธิราชมาตั้งซุ่มอยู่ แล้วให้ทหารยกออกมาโจมตี ครั้นจะตั้งทัพลงที่นั้น ก็เย็นย่ำเปล่า รี้พลช้างม้าไม่มีที่จะอาศัย จึงให้ถอยทัพมาตั้งอยู่แนวแม่น้ำเงียด เย็นที่แหล่งน้ำหญ้า แล้วให้แต่งกองร้อยคอยเหตุไปสอดแนมดูทัพมอญ ว่าจะตั้งอยู่ตำบลใดให้ได้เนื้อความจงแน่

ฝ่ายสมิงนครอินทึ๊กพาพลรีบมาถึงตำบลเตรียมที่กองทัพตั้งอยู่นั้น เข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบทูลว่า “ข้าพเจ้ายกไปถึงตำบลแม่น้ำเงียด พบกองทัพพม่ายกมาข้าพเจ้าแอบแฝงดูอยู่แต่เช้าจนบ่ายก็มิได้สิ้นสุดพล อันทัพพม่ายกมาครั้งนี้พลกำหนดด้วยพันหมื่นนั้นมิได้ จะนับด้วยแสนก็สุดประมาณ ดูมากกว่ามาก ข้าพระพุทธเจ้าจึงยกทหารเข้าโจมตีเห็นเหลือกำลังนักจึงถอยมา”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้น จึงตรัสปรึกษาแสนาบดีทั้งปวงว่า “ทัพพม่ายกมาครั้งนี้ เป็นทัพยักษ์ใหญ่

หลวงนัก แต่ทัพพม่ารบถนัดแต่ที่แจ้ง ซึ่งเราจะรับทัพพม่าครั้งนี้ ถ้ารับในป่า เห็นจะได้ชัยชำนะ พม่าจะเสียทีแก่เราเป็นมั่นคง” สมิงพ่อเพชรจึงทูลว่า “กองทัพพม่ายกมาครั้งนี้ สมิงนครอินท์ทูลว่าประมาณมากนัก อันทัพพม่าอุปมาดังผึ้งหลวง ซึ่งพระองค์จะให้รับในป่าเห็นจะได้ชัยชำนะอยู่ แต่รี้พลจะลำบากล้มตายเป็นอันมาก เปรียบประดุจช้างสารชนกัน หญ้าแพรกก็แหลกละเอียดไป ข้าพระพุทธเจ้าคิดจะให้ทัพพม่าอยู่ป่า ฝ่ายเราอยู่บ้าน ให้ทัพพม่าลำบากข้างเดียว เราตั้งมั่นอยู่แต่ในแดนเมืองแล้ว ถ้าได้ท่วงที ก็จะออกรบ ถ้าไม่ได้ที ก็ตั้งมั่นสงบอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าคิดจะให้ถอยทัพไปตั้งมั่น ณ ตำบลแม่น้ำป่นเกลาะ เพราะที่แม่น้ำป่นเกลาะนั้นเป็นที่สำคัญอยู่ จะคิดหาอุบายถ่ายเทบ่ระการใด พม่าหารู้ไม่ ถ้าเป็นที่แล้ว มิต้องรบฆ่าด้วยศัสตราวุธ พม่าก็จะตายไปเอง ทำไมกับรี้พลมาก ถึงจะมากก็เหมือนน้อย เห็นจะได้ชัยชำนะโดยง่าย

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็เห็นชอบด้วย จึงให้อำมาตย์มะสะมันคุมพระสนมกำนัลและเสบียงอาหารยกล่วงไปก่อน อำมาตย์มะสะมันจึงทูลว่า “ถ้าหาการสงครามไม่ พระองค์จงโปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าชักพาสตรีไป ข้าพระพุทธเจ้ามิได้ขัดรับสั่ง ครั้งนี้การสงครามจวนจะได้รบพุ่งอยู่แล้ว

ข้าพระพุทธเจ้าจะขออยู่ด้วยพระองค์ ถ้าข้าศึกยกมา ข้าพระพุทธเจ้าจะขออาสาออกชนช้างด้วยข้าศึกตัวต่อตัว เอาชีวิตเป็นฉลองพระบาททองสนองพระเดช พระคุณซึ่งได้ทรงพระเมตตาปลูกเลี้ยงข้าพระพุทธเจ้ามา" สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังอำมาตย์มะสะมันทูลก็ชอบพระอัชฌาสัยยิ่งนัก จึงตรัสว่า "ท่านไม่ชอบใจไป อยากจะอยู่ด้วยเราก็ตามเถิด" จึงสั่งสมิงอินทชิพให้คุมพระสนมกำนัลและเสบียงอาหารต่าง ๆ ไปก่อน แล้วจึงมีพระราชกำหนดให้สมิงพ่อเพชร สมิงอังวะมังศรี สมิงนครอินท์ สมิงอยากอง สมิงพระราม ห้าทัพนั้นรั้งหลังลงมา แต่บรรดาช้างซึ่งตกมันอยู่นั้นให้เดินเป็นระยะไกลกันสุดเสียงแตร สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชตรัสบัญชาการเสร็จแล้วก็ยกกองทัพล่วงลงมาเมืองเสียงเมืองเตียง จึงตรัสสั่งสมิงชิพรายเข้าเมืองเสียง และพระยาเตียง ให้รื้อค่ายคูประตูหอรบเสียทั้งสองเมือง อย่าให้พม่าอาศัยได้ และกวาดเอาช้างม้าผู้คนเสบียงอาหารทั้งสองเมืองมาในกองทัพด้วย จึงแต่งให้กองสมิงพระตะเบิดไปเที่ยวกวาดครอบครัวช้างม้าเสบียงอาหารบรรดาหัวเมืองขึ้นและบ้านใหญ่บ้านน้อยทั้งปวง ซึ่งอยู่ ณ ต้นทางที่พม่าจะมานั้นให้สิ้นเชิงแล้ว พระองค์ก็ยกลงมาถึงแม่น้ำปั้นเกลาะ จึงสั่งให้เสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงไปตั้งค่าย ณ

ฟากตะวันตก แต่แม่น้ำบันเกลาะไปจนถึงแม่น้ำบันเตระ แต่วัดปฏิมังกรรายไปถึงแม่น้ำประทะลาด สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชให้ตั้งค่าย ณ แม่น้ำบันเกลาะแล้ว ให้ชักค่ายปีกกาถึงกัน

ฝ่ายพระเจ้ามนเทียรทองได้ตั้งค่ายมั่น ณ แม่น้ำเงียดได้ห้าวัน ทหารกองสอดแนมเข้ามากรายทูลว่า "บัดนี้กองทัพพระเจ้าราชาธิราชซึ่งตั้งอยู่ ณ ตำบลเตริยชนั้นเลิกถอยไปตั้งอยู่ตำบลแม่น้ำบันเกลาะแล้ว" สมเด็จพระเจ้ามนเทียรทองได้แจ้งดังนั้น จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวง "เราจะริบยกตามไปตั้งประชิด สงครามครั้งนี้จะได้ทำยุทธนาการกันโดยเร็ว" เสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงก็เห็นด้วย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงให้ยกกองทัพลงมาตั้งตำบลวัดปฏิมังกรแนวแม่น้ำบันเกลาะทิศตะวันออก ตรงกันคนละฟากแม่น้ำแล้ว ให้นายทัพนายกองทั้งปวงตั้งค่ายรายไป แต่กองทัพมังนิรายตั้งตรงค่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สั่งให้ไทยกาเหลไทยเมหยัง ทัพไทยใหญ่ซึ่งเป็นกองหน้านั้น ตั้งอยู่ ณ แนวฝั่งแม่น้ำบันเกลาะ แม่น้ำบันเกลาะนั้นแห้งอยู่กำหนดได้หกวันเจ็ดวัน น้ำทะเลขึ้นวันหนึ่ง พายุและคลื่นพัดพามา น้ำก็ขึ้นเต็มฝั่ง แต่คลื่นลมร้ายนักด้วยเป็นลำแม่น้ำใหญ่ ถ้าลูกคลื่น

หอสมุดแห่งชาติ

ซัดมาถูกเรือแพ ช้างม้าผู้คนก็ล้มน้ำตาย ขณะเมื่อกองทัพ
ไทยใหญ่มาตั้งอยู่นั้น พวกไทยใหญ่หารู้ว่าน้ำทะเลขึ้นถึงไม่
ฝ่ายสมิงพ่อเพชรจึงกราบทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชว่า
“ทัพพม่ายกมาครั้งนี้สมคะเนแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะคิดกลอุบาย
ลวงพม่าให้น้ำท่วมตาย ให้กองทัพยับเยินจงได้” สมเด็จพระเจ้า
ราชาธิราชจึงตรัสถามว่า “ท่านจะคิดประการใด ?” สมิง
พ่อเพชรก็ทูลตามความคิดทุกประการ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช
ทรงเห็นชอบด้วย จึงให้สมิงชีพรายกับเจ้าเมืองเตียงสองนาย
เป็นแม่กองกำกับการ เกณฑ์ทหารขุดคลองทำทางหนีน้ำทะเล
ที่จะรบด้วยข้าศึกไว้เป็นที่แอบที่บังมั่นคงแล้ว ให้รายทหาร
ลงไปใต้ค่ายตามลำแม่น้ำที่น้ำจะขึ้นมานั้น กำหนดชั่วเสี้ยง
กลองเป็นระยะมาจนถึงค่ายเสร็จแล้ว ตรัสสั่งว่าถ้าเห็นน้ำ
ทะเลขึ้นให้ทหารตีกลองเป็นสำคัญบอกต่อกันขึ้นมา แล้วมีพระ
ราชกำหนดแก่นายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงว่า “เรา
จะยกลงไปรบเอาะพม่าในคลองน้ำ ถ้าได้ยินเสียงฆ้องกลอง
ตีขึ้นอองเมื่อใด ก็ให้ถอยขึ้นมาบนตลิ่งโดยเร็ว” ครั้น
ถึงวันกำหนดน้ำทะเลขึ้นมา นายทัพนายกองผู้รับสั่งก็จัดทหาร
ออกไปวางที่ทำไว้ทุกช่องทุกทางแล้ว กำชับทหารทั้งปวง
ว่าถ้าพม่าตามขึ้นมาจงรบต้านทานไว้อย่าให้ขึ้นได้ นายทัพ

นายกองทหารทั้งปวงก็ยกไปคอยกระทำการตามรับสั่ง พวกกองล่อก็ยกไปรบล่อรับในแม่น้ำ นายทัพมอญกองล่อก็ให้ทหารร้องด่าท้าทาย พวกกองทัพไทยใหญ่หวังจะยั่วให้โกรธ ทหารมอญร้องด่าว่า "อ้ายไทยใหญ่ อ้ายขี้ข้าพม่า มึงยกมาติมอญแล้ว ทำไมจึงมุดหัวอยู่ในค่ายเล่า ? ให้พวกมึงเร่งออกมารบกับกู กูจะตัดศีรษะให้สิ้นบัดเดี๋ยวนี้" กองทัพไทยใหญ่ได้ยินทหารมอญร้องด่าดังนั้น ก็โกรธเป็นกำลัง ไทยกาเหลไทยเมหยัง แม่ทัพหน้าไทยใหญ่ทั้งสองนั้น ก็เร่งจัดทแกล้วทหารรี้พลช้างม้าจะยกลงมาติกองทัพมอญ แต่กำลังแค้น ให้ทหารหน้าค่ายร้องด่าตอบไปพลาง ทหารไทยใหญ่ร้องด่าว่า "อ้ายมอญ แต่ก่อนพวกมึงก็เป็นขี้ข้าพม่า แล้วไปเป็นขี้ข้าไทยน้อย อ้ายหน้าซื่อใจคดทรยศต่อเจ้า เจ้ากูรู้อยู่ว่าในท้องพวกมึงมีเคียวเจ็ดเล่มมีเขี่มเจ็ดอัน กูจะรบฟาดฟันผ่าอกเอาเคียวในท้องออกตัดคอพวกมึงเสียให้สิ้น" กองทัพมอญได้ยินดังนั้นก็โกรธ จึงให้ทหารด่าตอบรุกเร้าไปว่า "อ้ายไทยใหญ่ อ้ายเดนตายพม่า พม่าให้พวกมึงเป็นกองหน้าเป็นทัพผี พวกมึงจะตายก่อนไม่ได้ฆ่ามอญ มอญจะแหวกท้องออกเอาเคียวเกี่ยวตัดศีรษะพวกมึงข้ามน้ำมาให้สิ้นประเดี๋ยวนี้" กองทัพไทยใหญ่ได้ฟังก็โกรธยิ่งนัก พอจัด

รีพลเสร็จก็ยกลงมาจะรบกับทัพมอญที่แม่น้ำนั้น ให้ทหารร้องด่าท้าทายตอบไปว่า "อ้ายมอญ อ้ายเสือผอมปากกล้า พวกกูไม่สู้ผีปากพวกมึงแล้ว ถึงมึงจะประดิษฐ์ด่า ก็ไม่เจ็บเหมือนไม้ขว้าง กูจะเอาอาวุธออกขว้างพวกมึงให้เห็นฝีมือยัดนี้,, กองทัพไทยใหญ่ก็เร่งพลทหารรุกเร้าเข้าไป ฝ่ายมอญทำเข็นแตกล่อให้ไล่ ไทยใหญ่เห็นได้ที ก็เร่งทหารยกช้างม้าลงไล่มอญ มอญก็กลับรับรบยั่วเย้าไว้ พอได้ยินเสียงกลองสัญญาณสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงให้ทหารที่รักษาค่ายอยู่นั้นตีฆ้องกลองโห่ร้องอออึงขึ้นทุกค่าย มิให้กองทัพไทยใหญ่ได้ยินเสียงน้ำเสียงคลื่นครั่นน้ำขึ้น มอญก็ถอยขึ้นมาบนตลิ่ง ไทยใหญ่มิรู้เล่ห์กล สำคัญว่าทัพมอญแตก ก็ไล่ติดตามทางขึ้นไป ทหารซึ่งวางอยู่นั้นก็รับรบประจัญไว้ ไทยใหญ่จะขึ้นตลิ่งก็มิได้, จะหนีไปก็มิพ้น ครั้นจะกลับข้ามมาก็ไม่ทัน ช้างม้ารี้พลจมน้ำตายเป็นอันมาก กองทัพไทยใหญ่โกรธยิ่งนัก เอาดาบหอกฟันแทงน้ำและฟันแทงกันเองอออึงอยู่ และที่ไทยใหญ่รบกันนั้นน้ำทะเลถอยลงจะใกล้แห้ง

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงสั่งสมิงจักกายให้คุมทหารไปฟันแทงผีไทยใหญ่ที่ตายให้เป็นแผลอาวุธ แล้วลากขึ้นไว้บนตลิ่งให้พม่าสงสัยว่ามอญมีความรู้ แล้วตรัสกระซิบสมิงจักกายว่า

ถ้าผู้ใดพูดว่ามอญมิได้ฆ่าพม่าและไทยใหญ่ ไทยใหญ่จมน้ำตายเอง ก็ให้ฆ่าผู้นั้นเสีย อย่าให้ผู้อื่นดูเยี่ยงพูดต่อไปอีกได้ สมิงจักกายก็คุมทหารไปเที่ยวพ่นศพพม่า ไทยใหญ่แล้วลากขึ้นไว้ริมตลิ่งตามรับสั่ง ขณะนั้นชาวเมืองเตียงเมืองเสียงทั้งปวงซึ่งกวาดมานั้นรู้ว่าพม่าเสียทีแก่มอญ มอญฆ่าพม่า ไทยใหญ่ตายเป็นอันมาก

ฝ่ายมอญทั้งปวงชวนกันไปดูผีไทยใหญ่ซึ่งทหารกองทัพลากขึ้นทิ้งไว้นั้น มอญคนหนึ่งจึงว่ามอญมิได้ฆ่าไทยใหญ่ ไทยใหญ่น้ำท่วมตายเอง ทำไมจึงมาพ่นแทงผีดังนี้หาต้องการไม่ สมิงจักกายได้ฟังมอญว่าดังนั้นก็โกรธ จึงให้ทหารพ่นมอญผู้นั้นเสีย ตัดเอาศีรษะเสียบไว้ แล้วให้ลากเอาตัวผีมอญที่ตายไปทิ้งไว้กับผีไทยใหญ่ด้วยกัน จึงประกาศแก่มอญชาวเมืองและทหารทั้งปวงว่าถ้าผู้ใดพูดดังนี้เราจะตัดศีรษะเสียบประจานไว้

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงสั่งให้นายทัพนายกองปลูกศาลบวงสรวงเทพารักษ์ตามตลิ่งทุกหน้าค่าย ให้ประโคมฆ้องกลองแตรสังข์เต้นรำทำเพลงถวายเทวดา และให้มีธงใหญ่ปักไว้หน้าค่ายทุกค่าย ถ้าน้ำขึ้นให้โยกธงขึ้นมา ถ้าน้ำลงให้โยกธงลง ให้พม่าทั้งปวงเห็นว่ามอญมีวิชาอาคมกระทำให้น้ำขึ้นน้ำลงได้ นายทัพนายกองก็ให้ปลูกศาลเทพารักษ์แล้ว ทำ

พลิกรรมบวงสรวงตามรับสั่งทุกค่าย ครั้นเวลาน้ำขึ้นน้ำลงก็ให้
ทหารโยกธงไปตามน้ำ ฝ่ายกองทัพพม่าและไทยใหญ่ไม่รู้อุบาย
สำคัญว่ามอญรู้มนตร์คาถาเรียกน้ำขึ้นได้ลงได้ ทัพพม่าไทย
ใหญ่ก็สะดุ้งตกใจกลัวมิอาจจะยกมารบมอญ ตั้งมั่นอยู่ในค่าย
ครั้นอยู่มา อำมาตย์ทินมนิกรอดซึ่งกินเมืองพะสิมนั้น
ยกกองทัพขึ้นมาตาม ครั้นถึงจึงเข้าเฝ้ากราบถวายบังคม
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทอดพระ
เนตรเห็นอำมาตย์ทินมนิกรอดก็ดีพระทัยนัก จึงตรัสถามถึงราช
การบ้านเมือง อำมาตย์ทินมนิกรอดก็ทูลแจ้งทุกประการ ครั้น
อำมาตย์ทินมนิกรอดออกจากเฝ้าแล้ว ก็เที่ยวพิจารณาดูค่าย
ทุกกองทัพ เห็นค่ายหลวงที่สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชให้ตั้งรับ
พม่านั้นใกล้ตลิ่งนัก จึงเข้ามากราบทูลว่า "ซึ่งสมิงพ่อเพชร
ดำริการสงครามให้ตั้งประชิดข้าศึกดังนี้ก็ดีอยู่ แต่เป็นประมาณ
ถ้าขยับขยายค่ายเสียใหม่ตั้งให้ไกลตลิ่งขึ้นไปอีกสักเส้นหนึ่งหรือ
สามเส้นวาแล้ว จึงต้องตำราดียิ่งนัก เพราะทหารทั้งปวงจะได้
หัดช้างม้าเต้นรำทำเพลงอาวุธเล่นตามสบายให้เอิกเกริกรื่นเริง
หน้าทัพ ฝ่ายพม่าเห็นจะได้เป็นที่กลัวเกรง เพราะทหารของ
พระองค์มีกำลังรื่นเริงพร้อมกันอยู่" สมเด็จพระเจ้าราชา

ธิราชได้ทรงฟังก็เห็นชอบด้วย จึงตรัสสั่งนายทัพนายกองทั้งปวง ให้ขยับขยายถอยค่ายตั้งใหม่ตามคำอำมาตย์ทินมนิกรอดกราบทูลนั้น แล้วให้ปราบที่หน้าค่ายเรียบรายเสมอกันทุกค่าย สำหรับฝึกหัดซ้อมทหารและช้างม้า

ฝ่ายนายทัพนายกองทั้งปวงก็เร่งให้ขุดทำค่ายคูประตูหอรบใหม่เสร็จแล้ว สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงทรงพระดำริว่า อำมาตย์ทินมนิกรอดนี้มีปัญญาหลักแหลมนัก ครั้งนี้เราจะให้ประมาณพลในกองทัพดู จะประมาณผิดหรือถูก จึงตรัสสั่งอำมาตย์ทินมนิกรอดให้ไปเลียบค่าย ดูพลทหารทั้งสิ้นว่าจะมากน้อยเท่าใด อำมาตย์ทินมนิกรอดก็กราบถวายบังคมลาออกไปเลียบค่ายประมาณพลตามรับสั่ง ครั้นพิจารณาดูทั่วแล้ว ก็กลับเข้ามากราบทูลว่า “พลของพระองค์ยกมาครั้งนี้ทั้งนายทัพนายกองทแกล้วทหารหมดด้วยกัน ข้าพระพุทธเจ้าประมาณดูสิบแสนเศษ”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ได้ทรงฟังยังแคลงพระทัยอยู่ พระองค์จะใคร่ชันสูตรให้รู้แน่ จึงสั่งให้จะเร่งไปเอาบัญชีพลทกกองทัพให้สิ้นทุกค่าย จะเร่งรับสั่งแล้วก็ไปนำบัญชีตรวจพลมาได้เป็นสิบแสนกับสองพัน จึงเอาบัญชีเข้ามากราบทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งแล้วก็คิดพระทัยนัก จึงตรัสสรรเสริญว่า “อำมาตย์ทินมนิกรอดนี้เลิศมนุษย์

มิขัญญาหลักแหลมลึกซึง เปรียบประดุจเทวดามิจักษุเป็นทิพย์ ประมาณพลโยธาถูกมิได้ผิด ครั้งนี้ เรามีความยินดียิ่งนัก อุปมาดังได้พระนครประเทศหนึ่ง ซึ่งการสงครามขุนหมองขัดข้องอยู่นั้น บัดนี้ใจเราใสสว่างเปรียบประดุจได้ชัยชำนะแล้ว” จึงโปรดพระราชทานเครื่องอุปโภคแก่อำมาตย์ทินมนิกรอดเป็นอันมาก

ฝ่ายกองทัพพม่าซึ่งมาตั้งมั่นอยู่กับกองทัพมอญนั้นเสบียงก็ขัดสนเบาบางด้วยรี้พลมากนัก ทหารทั้งปวงอดข้าวปลาอาหารอิดโรยถอยกำลังลง ครั้นแต่งกองทัพไปหาเสบียงอาหารที่บ้านใกล้ก็มิได้ ฝ่ายพม่าต้องไปเอาเสบียงถึงตำบลกองยี่ แดนพม่า ก็ไม่ทันกองทัพกิน ทหารรามัญกองสอดแนมรู้ดังนั้น ก็มากราบทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งแล้ว จึงทรงพระดำริว่า “ครั้งนี้กองทัพพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องขาดเสบียงอาหาร เพราะยกลงมาเหลือประมาณนักจนไม่มีข้าวให้กิน หมายแต่จะได้ไม่คิดเสีย กระทำการเกินตัว อุปมาดังเรือใหญ่กว่าทะเล ระเข้ใหญ่กว่าหนอง จะกลับกายว่ายเวียนไปก็ขัดขวาง เมื่อไพร่พลอิดโรยระส่ำระสายลงดังนี้แล้ว เห็นจะย่อท้อใจอยู่ เราจะคิดตัดกำลังศึกเสีย แล้วจะยกออกโจมตีให้ยับเยินจงได้” จึงตรัสสั่ง

สมิงอังวะมังศรีให้จัดกองทัพ เลือกทหารที่เข้มแข็งมีฝีมือให้ได้สามพัน ไปคอยก้าวสกัดทัพพม่าซึ่งไปหาเสบียงอาหารนั้น ตรัสสั่งว่า “ถ้าเห็นกองทัพพม่าไม่ได้เสบียงอาหารมาอย่าเพ่อติ ถ้าพม่าได้เสบียงอาหารมาเห็นเสียขบวนแล้ว จึงยกเข้าโจมติให้แตกจงได้” สมิงอังวะมังศรีรับสั่งแล้ว ก็ถวายบังคมลาออกมาจัดทัพสามทัพยกไปคอยติพม่า

พอกองทัพพม่าซึ่งไปหาเสบียงอาหารนั้น ได้แล้วก็หายคอนกลับมา ฝ่ายกองทัพสมิงอังวะมังศรีเห็นพม่ายกมาเสียขบวนได้ที่แล้ว ก็ยกทหารเข้าโจมติทัพพม่า พม่าสู้รบไม่เต็มกำลังก็แตกไป กองทัพมอญฆ่าฟันพม่าตายประมาณห้าร้อย จับเป็นได้สี่ร้อยคน ช้างพังพลายแปดช้าง ม้าสามสิบม้า กับเสบียงอาหาร นำเข้ามาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ดีพระทัย จึงพระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นบำเหน็จรางวัลแก่สมิงอังวะมังศรี และโปรดสั่งให้ปันบำเหน็จรางวัลแก่ทแกล้วทหารเป็นอันมาก

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ครั้นแต่งกองทัพไปหาเสบียงอาหาร กองทัพมอญก็คอยติชิงเอาเสบียงอาหารไปทุกครั้ง ไพร่พลพม่าอดข้าวปลาอาหารอิดโรยลง พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงทรงพระราชดำริว่า “ถ้าจะขืนอยู่รบพุ่งต้านทานกองทัพมอญช้า

ไป กำลังฝ่ายเราถอยลงแล้ว เห็นจะเสียท่วงที" จึงให้หา มังอะปายะสุกริ มังมหานรธา นายทัพนายกองทั้งปวงมา ปรึกษาว่า "กองทัพเราขัดสนแล้ว ท่านทั้งปวงจะคิดผ่อนปรนประการใด ?"

มังอะปายะสุกริ มังมหานรธา จึงกราบทูลว่า "กองทัพยกมาครั้งนี้พลมากนักถึงแสนเสบียงอาหารน้อยไม่พอจะแจกจ่าย ได้แต่ไพร่พลหาบคอนบรรทุกช้างม้ามากิน จะให้กองลำเลียงคอยส่ง ก็ไม่ทันท่วงทีด้วยเป็นทางไกล ครั้นขัดสนลงแล้ว แต่งทัพให้ไปหาเสบียงอาหาร กองทัพมอญก็คอยก้าวสกัดตีเสียทีมาเป็นหลายครั้ง ถ้าจะตั้งอยู่นานเห็นจะคับแค้นขัดสนนัก ด้วยการสงครามย่อมมีเสบียงอาหารเป็นที่ตั้ง อนึ่งก็ควนวสันตฤดู ถ้าฝนตกหนักลงมาเห็นไพร่พลจะลำยาก จะถอยไปก็ยาก จะสู้ก็ไม่ได้ ข้าพระพุทธเจ้าจะขอให้ถอยทัพกลับไปอย่าให้ทันไพร่พลอิดโรยนักจึงควร" พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังก็เห็นด้วย จึงจัดทัพให้มังมหานรธาคุมพลสามหมื่นอยู่รั้งหลัง มีพระราชกำหนดตรัสกำชับว่า "ซึ่งเราจะลาทัพไปครั้งนี้ ถ้ากองทัพมอญรู้ก็จะติดตามท่านอย่าได้ประมาทจงต้านทานไว้ให้ได้ แม้นเรายกไปได้สามวันแล้ว จึงค่อยยกตามไป" พระเจ้ามนเทียรทองก็ยก

ทัพหลวงถอยไป

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งว่า พระเจ้ามนเทียรทอง ล่าทัพไปดังนั้น เห็นสมพระดำริแล้วก็ดีพระทัย จึงให้สมิงพ่อเพชรทัพหนึ่ง สมิงนครอินท์ทัพหนึ่ง สองทัพนี้ไปก้าวสกัดติทัพพระเจ้ามนเทียรทอง แล้วพระองค์ก็ยกกองทัพเข้าล้อมค่ายมังมหานรธา ฝ่ายกองทัพมังมหานรธาเห็นกองทัพมอญโอบอ้อมเข้ามา อยู่มิได้ก็ถอยทัพล่าไป สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ยกไล่ติดตามติกองทัพมังมหานรธาไปจนปะทะทัพพระเจ้ามนเทียรทอง

ฝ่ายกองทัพสมิงพ่อเพชร สมิงนครอินท์ ทั้งสองทัพจึงไปซุ่มคอยก้าวสกัดตีนั้นก็พร้อมกันทันเข้า จึงยกอ้อมติกระหนาบทัพพระเจ้ามนเทียรทองพร้อมกันกับกองทัพสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กองทัพพระเจ้ามนเทียรทองก็แตกยับเยินไป กองทัพมอญม่าพม่าล้มตายเป็นอันมาก จับเป็นได้พันห้าร้อยคน อีกช้างม้าเครื่องศัสตราวุธก็มาก สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงทรงจัดทัพอีกสองทัพ อำมาตย์มะสะมอญทัพหนึ่ง สมิงอุยากองทัพหนึ่ง บรรจบกับสมิงพ่อเพชร สมิงนครอินท์ สี่ทัพเป็นคนสี่หมื่น ให้ยกไปติดตามติกองทัพพระเจ้ามนเทียรทองต่อไป แล้วพระองค์ก็ยกพยุหโยธาทัพ

1สด็จกลับยังกรุงหงสาวดี ฝ่ายกองทัพมอญทั้งสี่นายตามไปทันทัพมังมหานรธา ณ แม่น้ำคะป่วงแดนเมืองตองอู นายทัพทั้งสี่กยกทหารเข้าล้อมกองทัพพม่าไว้แน่นหนาเป็นสี่ด้าน มังมหานรธาก็ขับพลทหารออกสู้รบเป็นสามารถ ทหารมอญฆ่าพม่าล้มตายลงเป็นอันมาก มิอาจจะตีหักออกมาได้ มังมหานรธาขัดใจยิ่งนักพาทหารถอยออกมา จึงคิดว่า “ครั้งนี้เราอับจนตกอยู่ในที่ล้อมอุปมาดั่งติดกรงเหล็ก จะอยู่ก็ไม่ได้ จะหนีไปก็ไม่มีประตูออก จะต้องลองหักกรงเหล็กดูที่หนึ่ง” จึงกำชับทหารทั้งป่วงว่า “พวกเราเข้าที่คับแค้น เปรียบประดุจหมากรุกจนแต้ม เขากินเบี้ยเรือเม็ดม้าไปเกือบหมดแล้ว ตัวเราเปรียบเหมือนขุน ท่านทั้งป่วงเหมือนเม็ดม้าโคนเบี้ยเรือยังเหลืออยู่น้อยนัก เราคิดจะนิ่งกินแรงเม็ดม้าโคนเบี้ยก็จะเสียลงไปทุกที เพราะข้าศึกเดินแต้มดีมีกำลังนัก เราเป็นขุนจะออกรบกับขนตัวต่อตัวให้สิ้นผีมือ ถ้าพลาดพลั้งประการใดท่านทั้งป่วงจงคิดหนีแต้มตาจนเอาตัวรอดเถิด” ว่าแล้วมังมหานรธาก็แต่งตัวใส่เกราะขน ม้าโพกผ้าประเจียดแดงโมริสะพายดาบซ้ายขวามือถือทวน คุมพลทหารออกหน้าจะตีหักออกด้านสมิงนครอินที่ล้อมอยู่นั้น

สมิงนครอินท์ก็ยกทหารหนุนเนื่องล้อมเข้ามา จึงประกาศทหารทั้งปวงว่า “อย่าให้ข้าศึกหนีได้ ถ้าออกด้านใคร เราจะตัดศีรษะเสีย” สมิงนครอินท์ก็ขับม้าตรงเข้ามา มังมหานรธาจึงถามว่า “นายทัพมอญคนนี้หรือชื่อสมิงนครอินท์? เขาลือว่าฝีมือเข้มแข็งนัก เมื่อยกอนนั้นก็ได้รบกับกองทัพเราท้องทุ่งชายป่าแล้วแตกไป ซึ่งท่านล้อมเราไว้ถึงสี่ทัพสำคัญว่าเราจะรบรับหักออกไปไม่ได้หรือ ท่านอย่าเพ่อประมาท ครั้งนี้ตัวเราเปรียบประดุจเสือผอม ผอมแต่กาย เขี้ยวเล็บนั้นยังอ้วนอยู่ พอจะเคี้ยวขบตบสัตว์ให้ตายได้ ตัวท่านเหมือนหนึ่งกวางถึงพวกมากก็สู้เสือไม่ได้ ถ้าท่านรักชีวิตอยู่แล้วจงเบิดทางให้เราไปโดยดี”

สมิงนครอินท์ได้ฟังก็โกรธ จึงตวาดด้วยเสียงอันดังว่า “ท่านรู้จักชื่อเราแล้วว่าเราเป็นคนดี เหตุไฉนไม่ลงจากม้าปูผ้าลงกราบขอชีวิตเราเล่า? ยังจะพูดอวดอ้างเปรียบเทียบให้เหลือตัว เหมือนหนึ่งเขียนรูปเสือให้วัวกลัวหาต้องการไม่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้ให้เรามาคอยเอาศีรษะท่าน ท่านจงลงจากม้าก้มคอมารับคมดาบเราโดยดี จะได้ตายไปเมืองผีหาความสุขเสียโดยเร็ว” มังมหานรธาได้ฟังก็โกรธ จึงตอบว่า “เราก็เป็นทหารพระเจ้ากรุงรัตนบุระอังวะ นับว่าชาย

ผู้หนึ่ง ถ้าอับจนแล้วไม่เสียดายชีวิต ซึ่งจะยอมตายโดยง่ายนั้นหามิได้ ถ้าท่านจะต้องการศิรษะเราแล้ว จงเอาศิรษะท่านเข้ามารับเอาเราจึ่งจะให้" สมิงนครอินท์ได้ฟังก็โกรธนัก จึงขับม้าเข้ารบกับมังมหานรธาเป็นสามารถ

นายทัพทั้งสามก็ล้อมไว้สามด้านมั่นคง ดูมังมหานรธากับสมิงนครอินท์รบกันแคล่วคล่องว่องไวนัก สมิงนครอินท์มังมหานรธารบกันด้วยเพลงทวนเป็นหลายสิบเพลงยังหาแพ้ชนะไม่ สมิงนครอินท์ไม่สู้ชำนาญเพลงทวนนัก ถนัดแต่เพลงดาบ พอรบกันสิ้นเพลงลงถอยม้าห่างออกไป สมิงนครอินท์จึงแกล้งว่า "ท่านนี้ชำนาญแต่อาวุธยาว อาวุธสั้นเห็นจะไม่ชำนาญ อาวุธสั้นนี้คนขลาดแล้วก็รบไม่ได้ ท่านกับผมมือเข้มแข็งรบกันด้วยอาวุธสั้นเถิด" มังมหานรธาได้ฟังก็ทิ้งทวนเสีย ชักดาบออกสู้กันเป็นช้านาน มังมหานรธาเสียที สมิงนครอินท์ฟันด้วยดาบถูกที่สำคัญตกม้าตาย ให้ทหารตัดเอาศิรษะไว้ พลพม่าทั้งปวงเห็นนายตายก็แตกหนี ทหารมอญไล่ฆ่าฟันล้มตายเป็นอันมาก จับเป็นได้บ้าง หนีรอดไปได้สักส่วนหนึ่งตายสองส่วน กองทัพมอญก็ยกติดตามตีพม่าไปจนสุดแดน

ฝ่ายสมิงนครอินท์เอาศีรษะมังมหานรธาแช่น้ำผึ้งไว้มิให้เน่าเปื่อย แล้วก็ยกกองทัพกลับมากรุงหงสาวดีพร้อมกันทั้งสี่ทัพ นายทัพทั้งสี่ช่วนกันเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชกราบทูลแจ้งกิจซึ่งไปตามตีพม่าทุกประการ สมิงนครอินท์จึงเอาศีรษะมังมหานรธาที่ใส่ถังแช่น้ำผึ้งนั้นถวาย สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็ดีพระทัยนัก ขณะเมื่อสมิงนครอินท์ได้ศีรษะมังมหานรธามาถวายนั้น เขียนฤดูกำปั่นเข้ามาค้าขาย ณ เมืองเสียมลำ และค่าธรรมเนียมขังกอบกำปั่นนั้น สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชโปรดพระราชทานให้เจ้าสมิงนครอินท์สิ้นแต่ส่วยสาอากรซึ่งขนแก่เจ้าเมืองเสียมนั้น ทรงพระราชทานแก่สมิงพ่อเพชร อำมาตย์มะสะมอญนั้น โปรดให้กินเมืองมุวาน โปรดให้สมิงอุยากองกินเมืองกันพะอ

ขณะเมื่อพระเจ้ามนเทียรทองแตกไปนั้น ช้างจำลองนางมังคลเทวีพระอัครมเหสีซึ่งทรงไปนั้น ตันเข้าข่าเอาไว้มิอยู่จำลองพลัดลง นางมังคลเทวีก็ตกช้างลงยืนอยู่ พอฉางกายนายกองผู้หนึ่ง ซึ่งขนช้างจำลองหนีกองทัพมอญมาต่อภายหลัง นางมังคลเทวีทอดพระเนตรเห็นก็เรียกว่า “ฉางกายเอ๋ย ช่วยด้วย” ครั้นฉางกายเห็นดังนั้น จึงพูดกับนายช้างว่า “บัดนี้มีราชมาถึงเราแล้ว ครั้นจะมิรับเอานางไปด้วย ถ้าผู้อื่น

มาพบเข้ารับไป ก็จะเอาเนื้อความเข้าทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ว่าเราพบแล้วมิรับไป สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงพระพิโรธ
ให้ลงโทษถึงสิ้นชีวิตหมดทั้งโคตร ถ้าเรารับไปขัดนี้ก็จะตาย
แต่ตัวผู้เดียว

นายช้างจึงตอบฉางกายว่า "ซึ่งท่านมิรับนางพระยาเข้า
ไป จะเป็นโทษถึงตายหมดทั้งโคตร หรือสามชั่วโคตรนั้น
ข้าพเจ้าเห็นด้วย แต่ซึ่งท่านว่ารับไปจะตายแต่ผู้เดียวนั้น
ข้าพเจ้าสงสัยนัก ธรรมดาบุคคลทำคุณแก่ผู้อื่นร้อยพันคน
ก็ไม่เท่าพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่ง ถ้าพระเจ้าแผ่นดินทรงพระ
คำนึงถึงคุณแล้ว ก็จะทรงพระเมตตาปลกเลี้ยงให้ยศศักดิ์ทรัพย์
เป็นอันมาก เหตุไฉนท่านจึงว่าดังนั้น ?" ฉางกายจึงตอบว่า
"ซึ่งท่านพูดดังนั้น ก็พอเชื่อฟัง แต่เห็นข้างได้ไม่เห็นข้างเสีย
ธรรมดาบุคคลทำคุณแก่มหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ตั้งอยู่
ในกตัญญูรู้จักคุณแล้ว ก็จะโปรดให้มีสุขสมบูรณ์ด้วยยศศักดิ์
ทรัพย์หาที่สุดมิได้ ถ้าพระมหากษัตริย์อกตัญญูไม่รู้คุณคน
แล้ว ผู้ใดทำคุณไว้ก็เหมือนทำแก่อาศิรพิษ โกรธขึ้นมาแล้ว
ก็ย่อมผลาญชีวิตให้สิ้นศูนย์ทั้งบุตรภรรยาญาติยิดามารดา หา
คิดถึงคุณไม่ ซึ่งเราว่าจะตายแต่ตัวนั้น เพราะรู้จักพระทัยของ
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า ประกอบด้วยความหึงหวงมาก ถ้า

เราพาพระอัครมเหสีไปถวาย คงจะทรงพระสงสัยเคลือบแคลง ด้วยทางไกลหลายคืนหลายวันจึงถึงเมือง แม้มีพระทัยรังเกียจเมื่อใด ก็จะให้ฆ่าเราเมื่อนั้น ซึ่งคำเราว่ามิได้ผิด ท่านคอยดูไปเถิด”

นายช้างได้ฟังก็เศร้าใจ จึงว่า “สุดแต่บุญกรรมจะให้ผลเป็นไป ซึ่งความชอบเราทำไว้ มนุษย์ไม่เล็งเห็น เทวดาอารักษ์ก็คงเห็นบ้าง ท่านจงไปรับเถิด” ครั้นนายช้างกับฉางกายพูดกันแล้ว ก็ไสช้างเข้าไป จึงพากันลงจากหลังช้าง ถวายบังคมแล้ว เชิญเสด็จนางมังคลเทวีขึ้นทรงช้างจำลองพาไป ครั้นเวลาค่ำลง ก็ทำห้างขนต้นไม้ เชิญให้นางมังคลเทวีประทมบนห้าง ฉางกายกับนายช้างผูกช้างเสียมั่นคงแล้วก็ก่อไฟไว้โคนต้นไม้นั้น เอาผ้าผูกเอวกันเข้าแล้วก็นอนพิทักษ์รักษานางอยู่ ครั้นรุ่งเช้า ฉางกายก็ผูกช้างรับนางพาไป ค่ำลงก็รักษานางโดยสุจริต ดังนี้ทุกวัน

ฝ่ายพระเจ้ามนเทียรทองยกรี้พลไปถึงกรุงรัตนบุระอังวะแล้ว ก็ทรงพระวิตกถึงนางมังคลเทวีอัครมเหสีซึ่งพลัดไป อนึ่ง ก็ได้ทราบว่ามังมหานรธาตายในทัพ สมเด็จพระเจ้ามนเทียรทองก็ทรงพระโทมนัสนัก ตรัสว่า “ครั้งหนึ่งเสียตะละเจ้าเปพ้าราชธิดาไปแก่ข้าศึกแล้ว ครั้งนี้มาเสียพระอัคร

มเหสีไปอีกเล่า ทั้งมังมหานรธาก็ตายในที่รบด้วย" ทรง
พระวิตกไม่สบายพระทัย

ฝ่ายฉางกายพานางมังคลเทวีมาได้สิบวันก็ถึงกรุงอังวะ มีคนเอาเนื้อความเข้าไปกราบทูล สมเด็จพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง แจ้งว่าฉางกายได้พระอัครมเหสีมากด้วยพระทัยนัก จึงให้เฆี่ยนแก่ชาวแม่พระสนมนางกำนัลออกไปรับนางมังคลเทวีขึ้นมายังพระราชมนเทียร นางมังคลเทวีก็เข้ามากราบถวายบังคมแทบฝ่าพระบาทพระเจ้ามนเทียรทอง พระเจ้ามนเทียรทองจึงตรัสถามนางมังคลเทวี ว่าเมื่อฉางกายพามาช้านานกำหนดได้สิบวันจึงถึงเมืองอังวะ และมากลางทางฉางกายทำเป็นประการใดบ้าง นางมังคลเทวีจึงทูลว่า "เมื่อฉางกายพาหม่อมฉันมานั้น เป็นฉันข้ากับเจ้าอยู่ จะได้มีประทุษฐจิตหามิได้ ครั้นเวลาค่ำ ก็ทำห้างให้หม่อมฉันนอนบนต้นไม้ ตัวฉางกายกับนายช้างก่อกองไฟไว้แล้ว เอาผ้าผูกคอกอดกันนอน ทุกวันจนถึงเมืองอังวะ" พระเจ้ามนเทียรทองได้ทรงฟังดังนั้น ก็ให้เอาตัวฉางกายกับนายช้างเข้ามาถามคนละครั้ง ฉางกายกับนายช้างก็ให้การต้องคำกันกับนางมังคลเทวีทูลนั้น พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังก็มีพระทัยโสมนัสนัก จึงโปรดพระราชทานเงินทองเสื้อผ้าแพรพรรณเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ฉางกาย และนายช้าง

เบื้นอันมาก ครั้นพระเจ้ามนเทียรทองทอดพระเนตรเห็นลักษณะพระอัครมเหสี ประกอบด้วยสิริโสภาคเบื้นอันงาม มิพระทัยสงสัยขึ้นขณะใด ก็ให้เอาฉางกายและนายช้างเข้ามาซักถามอีกเล่า ฉางกายและนายช้างก็ให้การยืนอยู่อย่างหนหลังมิได้ผิดเพี้ยน พระเจ้ามนเทียรทองก็พระราชทานรางวัลอยู่เนือง ๆ ทุกครั้ง

ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้ามนเทียรทองเสด็จไปหานางมังคลเทวีที่ห้องพระตำหนัก นางมังคลเทวีก็ยกพานพระศรีมาตั้งแล้ว จึงหยิบกรรไตรคิบหมาก กรรไตรหนีบนิ้วพระหัตถ์นางมังคลเทวี นางมังคลเทวีก็ตกพระทัยร้องขึ้นว่า “ฉางกายเอ๋ย ช่วยด้วย” พระเจ้ามนเทียรทองได้ทรงฟังดังนั้น ก็ให้แคลงพระทัย จึงทรงพระดำริว่านางมังคลเทวีนี้ เห็นจะมิจิตปฏิพัทธ์ผูกพันกับฉางกาย จึงออกชื่อดังนี้ ชะรอยจะมีจิตเสน่หาซ้านานอยู่ในสันดานมิได้ลืม จึงออกชื่อให้ช่วยกันฉะนี้ ทรงพระดำริแล้วก็มีพระทัยหึงขึ้งเครียด จึงให้ถอดนางมังคลเทวีออกจากที่พระอัครมเหสี แล้วให้เอาตัวฉางกายไปฆ่าเสีย

ขณะเมื่อเพชฌฆาตจะเอาฉางกายไปฆ่านั้น ฉางกายมิได้ครั่นคร้าม ยิ้มแล้วจึงว่า “เราทำนายตัวเราแล้วมิได้ผิด” เพชฌฆาตถามว่า “ท่านทำนายตัวไว้อย่างไร ?” ฉางกายก็

เล่าให้ฟังตั้งแต่พบพระอัครมเหสี และได้พูดกับนายช้างจนพา
นางมาถึงเมืองทุกประการ เพชฌฆาตได้ฟังก็สังเวชใจ พอ
นายช้างรู้เดินร้องไห้ตามมาเยี่ยม ฉางกายเห็นจึงว่า "ท่าน
จะร้องไห้ไปไย เราได้พูดกับท่านแต่แรกแล้วว่ามัจจุราชมา
ถึง ซึ่งเราจะตายครั้งนี้หาเสียดายชีวิตไม่ เพราะได้ฝาก
ความคิดความชอบไว้แก่เทวดาฟ้าดินแล้ว แต่เราจะขอสั่งหน่อย
หนึ่ง ซึ่งท่านจะทำราชการเป็นข้าแผ่นดินสืบไปภายหน้า จง
ระมัดระวังผิด อย่าประมาท จะหาเจ้านายเป็นที่พึ่ง ก็ให้รู้จัก
น้ำใจเจ้านายเสียก่อน ว่าชั่วหรือดี แล้วจึงเข้าสวามิภักดิ์ทำ
ราชการ และให้มีความซื่อสัตย์กตัญญู ถึงตัวจะตายก็อย่าให้
เสียสัตย์ จะทำคุณ ก็ให้เห็นคุณแล้วจึงทำ ถ้าเห็นจะกลาย
เป็นโทษแล้ว อย่ากระทำ เช่นอย่างตัวเราฉะนี้" พอฉางกาย
สั่งสอนนายช้างแล้ว เพชฌฆาตก็พาตัวไปฆ่าเสียตามรับสั่ง

เมื่อพระเจ้ามนเทียรทองยกลงมาตีมอญแล้วกลับแตกขึ้น
ไปครั้งนั้นไม่สบายพระทัยเลย หมายจะยกลงมาตีกรุงหงสาวดี
แก้แค้นอีกให้จงได้ ทรงพระดำริว่า "กองทัพเรายกไปทำศึก
กับมอญสองครั้งแล้ว ก็ไม่สมคะเน เสียทแก่ล้วทหารเครื่อง
ศัสตราวุธเป็นอันมาก ซึ่งแตกพ่ายขึ้นมาครั้งนี้ เพราะเหตุว่า
ศึกเรารุกรี้บนัก ประการหนึ่ง หัวเมืองรายทางแว่นแคว้น

กรุงหงสาวดีเล่า ก็ยังบริบูรณ์มั่งคั่งดีอยู่ ครั้นรู้ว่าเรายกลง
ไปเห็นจะรับมิได้ ก็อพยพครอบครัวกวาดเสบียงอาหารเสียสิ้น
ฝ่ายกองทัพเราจึงขัดสน ไม่มีที่อาศัย ต้องมาเอาเสบียงถึง
เมืองอังวะก็มิทัน ครั้นจะทำสงครามขับเคี่ยวไปก็มิได้ จึง
ต้องล่าทัพถอยมา ใช่จะเสียทีโดยผีมือทแกล้วทหารทีเดียว
ก็หามิได้ ครั้นี้ จำจะงดศึกใหญ่ไว้ก่อน จะแต่งกองทัพ
ให้ลงไปตีบ้านเมืองรายทางให้ผู้คนระส่ำระสายไว้ อย่าให้
ตั้งทำมาหากินได้ ให้ถอยกำลังลงแล้ว จึงจะเตรียมเสบียง
อาหารให้พร้อม ยกทัพใหญ่ลงไปทำแก่เมืองหงสาวดีอีกเห็น
จะได้โดยสะดวก" ครั้นทรงพระดำริแล้ว ก็ตรัสปรึกษาเสนาบดี
ทั้งปวง เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นด้วย

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงแต่งให้สังขยาเป็นนายทัพ ถือพล
สามหมื่นยกลงมา สังขยานายทัพรับรับสั่งแล้วก็ถวายบังคมลา
ยกกองทัพมาถึงปลายแดนเมืองหงสาวดี แล้วก็แยกกันออก
เที่ยวจับครอบครัวมอญ ให้ทหารตัดฟันต้นหมากต้นมะพร้าวสิ่ง
ของมีผลเสียเป็นอันมาก กองทัพพม่าก็ตั้งมั่นอยู่ตำบลงอน
โต กิตติศัพท์แจ้งเข้าไปถึงสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งให้สมิงนครอินท์ถือพลหมื่นหนึ่งยก
ทัพยกทัพเรือไปตีสังขยา สมิงนครอินท์รับรับสั่งแล้วก็ถวาย

895.914
W323ห ๔๕

บังคมลา ออกมาขัดช้างม้ารพลทัพยกทัพเรือ สรรพด้วยเครื่อง
ศัสตราวุธพร้อมเสร็จ ครั้นถึงกำหนดจะยกกองทัพ สมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราชก็เสด็จลงไปเฝ้าเรือขนานหน้าฉนวนตำหนักน้ำ
เพื่อจะส่งกองทัพ

ขณะนั้นสมิงนครอินท์จึงแต่งตัวนุ่งผ้าสวมเสื้อหมวกให้
ต้องตามตำราพิชัยสงคราม ทาแป้งหอมน้ำมันหอมอันประ—
กอบวิทยาคมเสร็จแล้ว จึงเอาพานธูปเทียนข้าวตอกดอกไม้มา
กราบถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้า
ราชาธิราชทอดพระเนตรเห็นสมิงนครอินท์มาก็มีพระทัยยินดีนัก
จึงยกพระบาทวางลงในถาดทอง ให้สมิงนครอินท์วักน้ำชำระพระ
บาทใส่ศีรษะ แล้วก็ตรัสอวยพรสิริสวัสดิพิพัฒนมงคลให้มีชัย
ชำนะแก่ข้าศึก พระองค์จึงหยิบพระศรีในพานทองเครื่องเสวย
คำหนึ่ง ส่งให้นางอุตะละ ซึ่งเป็นห้ามชอบพระทัยเอาไปพระ
ราชทานให้ต่อมือสมิงนครอินท์ สมิงนครอินท์ก็ยังไม่รับ ยก
มือขึ้นถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแล้ว จะเอาพาน
ทองรับ นางอุตะละนั้นก็ขวยเขินประหม่าใจ ยังมิอาจจะวาง
พระศรีลงในพานได้ ด้วยมิรับสั่งให้ส่งให้แก่มือสมิงนครอินท์
สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทอดพระเนตรเห็นก็แย้มพระสรวล จึง
โปรดพระราชทานอภัย ตรัสว่าให้สมิงนครอินท์รับต่อมือนาง

เถิด สมิงนครอินท์เกรงพระราชอาชญา ขัดพระโองการมิได้ ก็รับพระราชทานพระศรีต่อมือนางอุตะละ แล้วจึงคิดว่า “แต่ก่อนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสใช้ให้ไปทำการสงครามครั้งใด จะได้ให้นางห้ามอันเป็นที่ชอบพระอัชฌาสัย เอาหมากมาพระราชทานให้ถึงมือเหมือนครั้งนี้หามิได้ ยังนี้พระองค์ตรัสใช้นางอุตะละเอาพระศรีในพานทองเครื่องเสวยมาพระราชทานให้ถึงมือดังนี้ แกล้งจะยุให้เราตายเสียหรือ หรือพระองค์จะทรงพระดำริประการใด คิดดูน่าสงสัยนัก อย่าเลย เราจะลองดูให้รู้ตระหนักแน่ ว่าพระทัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะรักข้าทหารมากหรือ หรือจะรักสตรีมาก” คิดแล้วก็กรายถวายบังคมลามาลงเรือ ครั้นถึง จึงบอกแก่ทหารข่าวไพร่ทั้งปวงว่า ถ้าถึงฤกษ์ได้ยินเสียงฆ้องกลองสัญญาณ อย่าให้ออกเรือขนาน สมิงนครอินท์สั่งแล้วก็เอาผ้าคลุมศีรษะทำนอนป่วยอยู่ในเรือ

ครั้นถึงกำหนดฤกษ์ได้ศุภนิมิตแล้ว ราชามนูจึงให้ลั่นฆ้องโยกองสัญญาณตามอย่างธรรมเนียม ฝ่ายนายทัพนายกองยกเรือทั้งปวงก็ยกไปตามฤกษ์ แต่เรือฉลากบางสมิงนครอินท์มิได้ออกจากที่

ขณะนั้น สมิงพ่อเพชรไปตรวจกองทัพเห็นเรือทั้งปวงออกหมดแล้ว แต่เรือสมิงนครอินท์ยังจอดนิ่งอยู่ จึงร้องว่า "ไฉศุภนิมิตดีแล้วเหตุใดสมิงนครอินท์ยังมิยกไปเล่า?" ทหารที่เรือบอกว่าสมิงนครอินท์เป็นข้าขันโรคป่วยอยู่ สมิงพ่อเพชรได้ฟังดังนั้นก็ตกใจสำคัญว่าป่วยจริง จึงถอยเรือขนานไปเทียบเรือขนานสมิงนครอินท์เข้าแล้ว ถามว่า "หลานเราป่วยเป็นโรคอันใด จึงมิได้ยกไปตามฤกษ์?"

สมิงนครอินท์ได้ฟังสมิงพ่อเพชรถาม ลุกขึ้นคำนับบอกว่า "ซึ่งข้าพเจ้าป่วยมิได้ยกไปทั้งนี้เพราะรบศึกในใจยังไม่ชำนะก่อน จะยกไปรบศึกภายนอกเห็นจะเอาชัยชำนะมิได้" สมิงพ่อเพชรได้ฟังดังนั้นจึงว่า "หลานเราแต่ทำสงครามมาเป็นหลายครั้งไม่เคยเจราประหลาดดังนี้เลย เหตุผลเป็นประการใดจงแจ้งความให้เรารู้ด้วย" สมิงนครอินท์จึงบอกว่า "เมื่อเวลาเช้า ข้าพเจ้าไปถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหยิบหมาก ในพานพระศรีให้นางอุตะละเอามาพระราชทานถึงมือข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็เกรงอาชญามิอาจจะรับด้วยมือ และพระองค์ทรงโปรดให้นางห้ามส่งหมากให้ถึงมือข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้เห็นนางอุตะละพระสนมรูปงาม ก็มีจิตปฏิพัทธ์รักใคร่ในนางอุตะละยิ่งนัก เพราะเหตุฉะนี้ข้าพเจ้าจึงว่าศึกในใจยังรบไม่แตก"

สมิงพ่อเพชรได้ฟังก็ตกใจ จึงว่า 'เย็นไฉนหลานเรามาเจรจาดังนี้? ตัวท่านก็เย็นทหารมีฝีมืออันเลิศ ควรที่จะได้บำรุงแผ่นดินสืบไป และเย็นบรรทัดแก่ข้าทหารอันจะมีมาภายหน้า เมื่อคิดทำการทุจริตอย่างนี้ ถึงตัวตายก็จะสายศูนย์แต่กาย อันชื่อกับความชั่วมิได้ศูนย์หาย จะปรากฏไปชั่วกัลปาวสาน และหลานเราผู้จะเย็นบรรทัดทหารสืบไปมารักผิดเสียชอบ มิได้ประพฤติตามราชวัตรสิบประการสำหรับเสวกามาตย์ที่จะให้เจริญยศศักดิ์นั้น หาชอบไม่" สมิงนครอินท์ตอบว่า "ซึ่งน้าท่านว่าข้าพเจ้ามิได้ประพฤติตามราชวัตร กระทำผิดจากเสวกธรรมเย็นประการใด? เชิญน้าท่านจงกล่าวแจ้ง ข้าพเจ้าจะขอฟังจำไว้"

สมิงพ่อเพชรจึงว่า "ราชวัตรสิบประการนั้น ท่านผู้เย็นโบราณบัณฑิตกล่าวไว้เย็นมงคลธรรมดียิ่ง ควรที่เสวกามาตย์จะปฏิบัติตาม นหิราชกุลํ คือ ประพฤติวิชาคุณให้ปรากฏหนึ่ง อติสูโร คือ แกล้วกล้าในสงคราม อาสาเจ้าอย่าได้คิดแก่ชีวิตหนึ่ง อปฺปมตฺโต คืออย่าได้ประมาทในราชกิจ อันพระเจ้าอยู่หัวดำรัสใช้หนึ่ง สิลฺญา คือให้ประกอบไปด้วยศิลสัตย์ซื่อต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหนึ่ง สุนกฺขตฺตมคฺโค คือ อย่าได้แต่งกายเดินโอ่เล่นในท้องถนนหนึ่ง อนุทฺธโต คือ อย่าให้มีจิตพุ่งซ่านคิดประดิษฐ์ประดับกายให้งาม เกินหน้าเพื่อนราช

การเมื่อเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพึงสำรวมอินทรีย์ทั้งห้า
หนึ่ง นาสุสยีย์ คือ อย่าทะนงว่าเจ้ารัก และชนนั่งร่วมอาสน์
หนึ่ง นาติทูเร คือ เฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อย่าใกล้อย่าไกล
นัก แต่พอได้ยินข้อรับสั่งหนึ่ง นหาปเส คือ ให้มีจิตสนิท
เสน่หาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แม้จะยิดน้ำพระภูษาชุบสรง
และน้ำชำระพระบาท ลงเหนือเศียรเกล้า ก็มิได้มีใจรังเกียจ
แม้นจะทรงพระพิโรธสักเท่าใดๆ ก็มิโกรธตอบหนึ่ง นาสุสภริยาหิ
กิเฬ คือ อย่าให้มีจิตใฝ่ผันประสงค์เจรจาเลียบเลียมเหลาะ
แหละ ขู่รารถนาเพื่อจะคุ้นเคยด้วยพระสนมอันเป็นบาทบริจาริกา
ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหนึ่ง และราชวัตรสำหรับเสวกามาตย์
แห่งบาทมูลิกากรอันจะให้มีเวริญสิบประการฉะนี้ ควรที่หลาน
เราจะพึงปฏิบัติตามจึงจะได้ความสิริสวัสดิ์ ประการหนึ่ง หลาน
เราผู้เป็นข้าทหารทำสงคราม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงพระ
คุณอันประเสริฐนั้น จงเอากตัญญูทำเป็นรากเค้ามูล กุศลธรรม
ทั้งปวงเป็นที่พึ่ง จึงจะมีชัยชำนะโดยง่าย นี่หลานเราคิดการ
กลัวจะให้ต้องปราชัยสิ่ประการฉะนี้ ท่านจักไปทำสงครามจัก
มีชัยชำนะหรือ?”

สมิงนครอินท์ได้ฟังดังนั้น ก็ถามว่า “ซึ่งน้าท่านเป็น
ผู้เฒ่าทหาร มากล่าวว่าหลานต้องปราชัยสิ่ประการโดยลักษณะ

เนื้อความนั้นฉันใด?" สมิงพ่อเพชรจึงเฉลยว่า "อันสมเด็จ
พระเจ้าอยู่หัวของเรานี้ เป็นบูรพการีมีคุณแก่ท่าน พระราช
ทานชุบเลี้ยงให้บริบูรณ์ด้วยยศศักดิ์สมบัติเป็นอันมาก ดุจบุรุษ
อันเดินนำหน้าไปก่อน และตัวท่านมิได้กตัญญูรู้คุณกตเวทิ
ทดแทนพระคุณท่านฉะนี้ ชื่อว่าหากตัญญูมิได้ ก็ต้องด้วยบท
ปราชัยเป็นประถม อนึ่ง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราก็ทรง
พระคุณ พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคได้เลี้ยงชีวิต ดุจมือ
หยิบอาหารเข้าในปาก และท่านมาคิดประทุษร้ายต่อเจ้า จะ
ปรารถนานางอุตะละอันเป็นบาทบริจาริกาของพระองค์นั้น เปรียบ
เหมือนท่านเผาตัวท่านเสียเอง ได้ชื่อว่าต้องปราชัยคำรบสอง
ประการหนึ่ง ถ้าได้นางอุตะละมาไว้ร่วมภิรมย์ยังสมคิดแล้ว ได้
ชื่อว่าท่านประทุษร้ายต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้มีพระคุณ ก็ต้อง
ปราชัยคำรบสาม ประการหนึ่ง ถึงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะ
พระราชทานนางอุตะละให้แก่หลานเราด้วยความจำพระทัย ฉะนี้
ถึงจะเอาทรัพย์สมบัติในสกลชมพูทวีปมายกให้ ก็เห็นนางจะ
มิได้มีความยินดีแก่ท่าน คงจะคิดแค้นอยู่เป็นนิจ อุปมา
เหมือนหนึ่งนกกับแร้ว ถ้าประมาทพลาดพลั้งลงเมื่อใด ก็ถึง
แก่ความฉิบหายเมื่อนั้น ได้ชื่อว่าท่านต้องปราชัยคำรบสี่
ประการ ซึ่งหลานเราจะทำสงครามสู้ไปภายหน้ายังจะมีชัย

ชำนะแหละหรือ?" สมิงนครอินท์ยกมือขึ้นคำนับสมิงพ่อเพชร แล้วจึงว่า "ซึ่งน้าท่านให้โอวาทสั่งสอนโดยโบราณกิจดังนี้มีคุณเป็นอันมาก ซึ่งข้าพเจ้าต้องยกทัพปราชัยสี่ประการนั้นก็จริงอยู่ แต่จะได้บังเกิดขึ้นในสันดานของข้าพเจ้าก่อนนั้นหามิได้ ทั้งนี้เป็นมูลเหตุมาแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทำให้ต้องปราชัยสี่ประการเอง เพราะพระองค์ก็ทราบพระทัยอยู่ว่าสตรีย่อมเป็นที่ปฏิพัทธ์แก่บุรุษ พระองค์แสร้งตรัสใช้ให้นางอุตะละเอาหมากมาพระราชทานให้ถึงมือข้าพเจ้าฉะนี้ด้วยเป็นวิสัยโลกียจิตจะดับความปฏิพัทธ์นั้นยากนัก เปรียบประดุจดาบอันคมกล้าสามารถจะสับฟันศึกได้ละร้อยละพันอยู่แล้ว และกระทำให้เป็นสนิมคร่ำคร่าหนาขึ้นเสียคมไปมิอาจจะยุทธนาการเอาชัยชำนะได้ ก็เป็นปราชัยแก่ผู้ถือดาบนั้นเอง ถ้าเจ้าของอาวุธประกอบด้วยความเพียรเอาดาบนั้นมาชำระขัดสีโซมน้ำมันให้หมดสนิมคมขึ้นแล้วเมื่อใด ก็สามารถจะต่อสู้ฟันศึกเอาชัยชำนะได้เมื่อนั้น เหตุผลนี้เป็นเค้ามูลมาแต่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ข้าพเจ้าจึงต้องปราชัยดังว่ามานั้น และน้าท่านเป็นผู้เฒ่าก็เข้าใจอยู่ อันตัวข้าพเจ้าเปรียบประดุจบุคคลหนามยอก ก็ต้องเอาหนามแหลมมาบ่ง จึงจะเขี่ยได้คัดเอาหนามที่ยอกออกได้ ขอน้าท่านจงดำริดูเถิด" สมิงพ่อเพชรจึงตอบว่า "เรากล่าวเตือนสติห้ามปรามดังนี้ เพราะเมตตา

หลานเรา หลานเราก็มีพ้ง จะให้กราบทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือ?" สมิงนครอินท์จึงว่า "ซึ่งข้าพเจ้าจะขังคับน้าท่านทูลนั้นก็ว่ามิได้ ตามแต่น้าท่านจะเห็นควร" สมิงพ่อเพชรได้พ้งสมิงนครอินท์ว่าดังนั้น ก็กลับมาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบทูลตามถ้อยคำสมิงนครอินท์ว่าทุกประการ

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้พ้งก็ทรงพระสรวล จึงตรัสว่า "แม้นสมิงนครอินท์มีความรักใคร่ในนางอุตะละผู้เป็นพระสนมของเรา เรามีความยินดีนัก ทุกวันนี้ตัวเราก็เป็นกษัตริย์ ใช่จะไร้พระสนมเสมอนางอุตะละนั้นก็หามิได้ แม้นจะหาสตรีที่มีลักษณะรูปอันงามให้ยิ่งกว่านางอุตะละนี้ ก็จะได้ดังความปรารถนา แต่จะหาข้าทหารผู้มือเข้มแข็งดุจสมิงนครอินท์นี้หายากนัก ใจเรารักข้าทหารมากกว่าสตรี" จึงตรัสสั่งสมิงพ่อเพชรว่า "สมิงนครอินท์จะไปทำสงครามเอาชัยชำนะศึกซึ่งมีความปรารถนาจะใคร่ได้นางอุตะละนั้น เราจะให้สำเร็จดังความปรารถนา สมิงพ่อเพชรจงพานางอุตะละไปให้แก่สมิงนครอินท์เถิด" สมิงพ่อเพชรรับรับสั่งแล้ว ก็ออกมาให้จัดเรือผูกม่าน จึงเชิญนางอุตะละลงเรือม่าน สมิงพ่อเพชรก็รีบมาบอกแก่สมิงนครอินท์ก่อนว่า "ซึ่งทุกข์ของหลานเราเกิดมีในใจนั้นบัดนี้เราไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ก็ทรงโปรดพระราชทานนางอุตะละมาให้แก่หลานเรา เราก็พามาด้วยแล้ว”

สมิงนครอินท์ได้ฟังดังนั้น ไหว้สมิงพ่อเพชรแล้ว ก็ยกมือขึ้นถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จึงร้องห้ามเรือม่านไว้แต่ไกลมิให้เข้ามาใกล้ ก็เอาธูปเทียนดอกไม้ขอขมานางอุตะละแล้ว แจ้งความตามที่ตนคิดลองพระทัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกประการ จึงย่ายหน้าไปต่อพระราชวัง กราบถวายบังคมลาแล้ว ก็พูดกับสมิงพ่อเพชรว่า “ครั้งนี้กภายในชนะแล้ว ด้วยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรักข้าทหารยิ่งกว่าสตรี ข้าพเจ้าได้เห็นพระทัยโดยแท้ และซึ่งท่านช่วยเอาความทั้งนี้ไปกราบทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น คุณอยู่แก่ข้าพเจ้ายิ่งนัก แต่มาถวายตัวเป็นข้าทหารช้านานแล้ว เพิ่งรู้จักพระทัยเจ้าวันนี้ ท่านช่วยทูลตามคำข้าพเจ้าอีกด้วยเถิด อย่าว่าแต่มีข้าศึกเท่านี้เลย ถึงมีมามากสักเท่าใด ข้าพเจ้าจะรบอาสาสู้รบสนองพระเดชพระคุณจนสิ้นชีวิตมิได้คิดย่อท้อใจ” ว่าแล้วสมิงนครอินท์คำนับลา สมิงพ่อเพชรก็ให้ลั่นฆ้องออกเรือยกไป

ฝ่ายสมิงพ่อเพชรก็กลับพานางอุตะละเข้าไปถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแล้ว กราบทูลตามคำสมิงนครอินท์ว่าทุก

ประการ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้นก็ตรัสสรรเสริญ
ว่า “สมิงนครอินท์นี้เป็นชายชาติทหารมีฝีมือน้ำใจสัตย์ซื่อยิ่งนัก”

ฝ่ายสมิงนครอินท์ก็ยกทัพมาถึงตำบลใกล้งอนโต ที่พม่า
ตั้งอยู่นั้น จึงให้ประชุมพลพร้อมกันทั้งทัพบกทัพเรือแล้วปรึกษา
แก่นายทัพนายกองทั้งปวงว่า “เรายกมาครั้งนี้ รพลช้างม้าน้อย
กว่าข้าศึกสองเท่าสามเท่า ครั้นจะยกเข้าหักประจัญเห็นจะเอา
ชัยชำนะมิได้ จำจะทำกลอุบายให้ข้าศึกเห็นพลน้อยเบาลงมาก
ใครจะเห็นประการใด?” นายทัพนายกองทั้งปวงก็เห็นด้วยว่า
“สุดแต่ท่านจะคิดการ” สมิงนครอินท์จึงให้เอากระดิ่งผูกคอ
ช้างม้าทั้งปวง บรรดาไพร่พลเดินนั้นให้มีหลอดเข่าทุกคน
ครั้นเพลากลางคืนประมาณสองยามได้ฤกษ์แล้ว จึงให้โห่ร้อง
ตีฆ้องเข้าหลอดทั้งทัพบกทัพเรือเข้าโจมตีทัพสังขยา แทงฟัน
พม่าตายลงประมาณสองพัน

ฝ่ายสังขยานายทัพนายกองทั้งปวงได้ยินเสียงกระดิ่งและ
หลอดฆ้องกลองเป็นอันมาก ก็สำคัญว่าพระเจ้าราชาธิราชยก
กองทัพหลวงมาตี สังขยาและนายทัพนายกองทั้งปวงก็แตก
กระจายพลัดพรายไป สมิงนครอินท์ให้เก็บได้ช้างม้าเครื่อง
ศัสตราวุธเป็นอันมาก ทั้งครัวมอญซึ่งพม่าจับไว้นั้นก็ได้คืนสิ้น
จึงยกติดตามตีพม่าต่อไปไม่ทันแล้ว ก็ยกทัพกลับมายังกรุง

หงสาวดี จึงนำช้างม้าเครื่องศัสตราวุธเข้าถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช แล้วกราบทูลถึงการุณิกซึ่งมีชัยชำนะแก่สังขยาพม่านั้นทุกประการ

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งกิตติพระทัย จึงพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่สมิงนครอินท์และนายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงเป็นอันมาก ฝ่ายสังขยาและนายทัพนายกองพม่านั้น ก็แตกกลับไปถึงกรุงอังวะแล้ว จึงพากันเข้าเฝ้ากราบทูลพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทุกประการ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังดังนั้นสำคัญว่าศึกเหลือกำลังก็มิได้เอาโทษแก่สังขยาและนายทัพนายกอง จึงตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีทั้งปวงว่า “เรายกไปตีเมืองหงสาวดีก็เสียทีมาเป็นหลายครั้งแล้ว ยังมิได้ชัยชำนะมอญบ้างเลย จำจะตั้งความเพียรเอาชัยชำนะมอญให้ได้ และบัดนี้เราคิดจะยกลงไปกระทำแก่เมืองหงสาวดีอีกสักครั้งหนึ่ง แต่เมืองพะสิมซึ่งอำมาตย์ทินมนิกรอดอยู่นั้น ก็บริบูรณ์มั่งคั่งด้วยเสบียงอาหาร ช้างม้ารี้พลก็มาก ตัวอำมาตย์ทินมนิกรอดเล่าก็มีสติปัญญาอันลึกซึ้งองอาจในการสงคราม คอยยกมาช่วยกรุงหงสาวดี ครั้งนี้จะยกไปตีเมืองพะสิมเสียก่อน ถ้าได้เมืองพะสิมแล้ว ก็จะกวาดเสบียงอาหารไว้เป็นกำลังเรา, จะได้ยกลงไปตีเมืองหงสาวดีเห็นจะได้โดยง่าย” เสนาบดีทั้งปวง

ก็เห็นด้วย พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ให้เกณฑ์กองทัพเมืองขนทั้ง
สิบเก้าหัวเมือง ได้พลสิบห้าแสน ช้างแสนหนึ่ง ม้าแสนหนึ่ง
พร้อมไปด้วยเครื่องศัสตราวุธ ให้เสนาบดีต่างพระทัยอยู่รักษา
พระนคร ครั้นได้ฤกษ์ศุภนิมิตดีแล้ว พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
ก็ยกทัพลงมาตีเมืองพะสิม

ฝ่ายอำมาตย์ทินมนีกรอดซึ่งกินเมืองพะสิมนั้น แต่งคน
แปลกปลอมผลัดเปลี่ยนไปฟังกิจราชการณแดนเมืองอังวะอยู่เป็น
นิจ ครั้นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกกองทัพลงมา คนซึ่งอำมาตย์
ทินมนีกรอดแต่งไปฟังกิจราชการนั้นรู้แล้วก็เร่งเอาเนื้อความลง
มาแจ้งแก่อำมาตย์ทินมนีกรอด อำมาตย์ทินมนีกรอดแจ้งดังนั้น
ก็ให้ตกแต่งบ้านเมืองไว้เป็นสามารถ จึงแต่งหนังสือให้ม้าใช้
ถือลงมายังเสนาบดีณ กรุงหงสาวดี ให้กราบทูลสมเด็จพระเจ้า
ราชาธิราช ม้าใช้ก็ถือหนังสือเร่งรีบลงมายังกรุงหงสาวดี จึง
เอาหนังสือเข้าไปส่งให้เสนาบดีเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานก็นำ
หนังสือ ขอก อำมาตย์ทินมนีกรอดขนกราบถวายบังคมทูลสมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งให้
อาลักษณ์อ่าน ในหนังสือนั้นว่า “ข้าพระพุทธเจ้าอำมาตย์
ทินมนีกรอดขอกราบถวายบังคมมายังฝ่าพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวได้ทราบ ด้วยข้าพระพุทธเจ้าแต่งคนแปลงปลอมให้ขน

ไปฟังกิจราชการณกรุงรัตนบุระอังวะ คนกลับลงมาขอกว่า ขัดน้ำพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้ตระเตรียมช้างม้ารพลทแกล้วทหาร ยกกองทัพใหญ่ลงมาจะตีเมืองพะสิม ได้เมืองพะสิมแล้วจะยกล่วงลงมาตีกรุงหงสาวดีอีก ข้าพระพุทธเจ้าก็มิได้ประมาท ตกแต่งบ้านเมืองไว้เป็นสามารถมั่นคง แต่กองทัพพม่ายกมาครั้งนี้เป็นศึกกษัตริย์มีกำลังใหญ่หลวงนัก ข้าพระพุทธเจ้าหนักใจอยู่ ขอกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทราบ”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งในหนังสือแล้ว จึงให้หาสมิงพ่อเพชรมาตรัสปรึกษาว่า “เราจะให้ผู้อื่นยกขึ้นไปช่วยอำมาตย์ทินมนิกรอด หรือเราจะยกขึ้นไปเองจึงจะชอบ?” สมิงพ่อเพชรจึงกราบทูลว่า “เมืองพะสิมเป็นเมืองเอกผู้คนครอบครัวก็มาก ศึกพม่ายกมาครั้งนี้เป็นศึกกษัตริย์เห็นเหลือกำลัง อำมาตย์ทินมนิกรอด ขอเชิญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยกทัพหลวงขึ้นไปช่วยอำมาตย์ทินมนิกรอดจึงจะได้” สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เห็นด้วย จึงให้ตระเตรียมช้างม้ารพลนายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงพร้อมไว้

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกทัพมาถึงเมืองพะสิม ก็สั่งให้ตั้งมั่นอยู่ริมแม่น้ำไกลเมืองทางประมาณร้อยเส้น จึงสั่งให้นายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงเข้าล้อมเมืองพะสิมไว้

ไปพังกิจราชการณกรุงรัตนบุระองวะ คนกลับลงมาขอกว่า ขัดนพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้ตระเตรียมช้างม้ารพลทแกล้วทหาร ยกกองทัพใหญ่ลงมาจะตีเมืองพะสิม ได้เมืองพะสิมแล้วจะยกล่วงลงมาตีกรุงหงสาวดีอีก ข้าพระพุทธเจ้าก็มิได้ประมาท ตกแต่งบ้านเมืองไว้เป็นสามารถมั่นคง แต่กองทัพพม่ายกมาครั้งนี้เป็นศึกกษัตริย์มีกำลังใหญ่หลวงนัก ข้าพระพุทธเจ้าหนักใจอยู่ขอกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทราบ”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งในหนังสือแล้ว จึงให้หาสมิงพ่อเพชรมาตรัสปรึกษาว่า “เราจะให้ผู้อื่นยกขึ้นไปช่วยอำมาตย์ทินมนีกรอด หรือเราจะยกขึ้นไปเองจึงจะชอบ?” สมิงพ่อเพชรจึงกราบทูลว่า “เมืองพะสิมเป็นเมืองเอกผู้คนครอบครัวก็มาก ศึกพม่ายกมาครั้งนี้เป็นศึกกษัตริย์เห็นเหลือกำลัง อำมาตย์ทินมนีกรอด ขอเชิญสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยกทัพหลวงขึ้นไปช่วยอำมาตย์ทินมนีกรอดจึงจะได้” สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เห็นด้วย จึงให้ตระเตรียมช้างม้ารพลนายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงพร้อมไว้

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกทัพมาถึงเมืองพะสิม ก็สั่งให้ตั้งมั่นอยู่ริมแม่น้ำไกลเมืองทางประมาณร้อยเส้น จึงสั่งให้นายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงเข้าล้อมเมืองพะสิมไว้

ฝ่ายอำมาตย์ทินมนิกรอดซึ่งรักษาอยู่ณเมืองพะสิมนั้น ก็แต่งทแกล้วทหารชิ้นรักษาหน้าที่เชิงเทินไว้มั่นคงเป็นสามารถ ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงตรัสปรึกษาเสนาบดีนายทัพนายกอง ทั้งปวงว่า "เมืองพะสิมอำมาตย์ทินมนิกรอดรักษามั่นคงอยู่ ครั้นจะหักเอาด้วยกำลังยังดื้น ถึงได้ก็จะเสียไพร่พลเป็นอันมาก จำจะทำอุบายมีหนังสือเข้าไปล่อลวงให้อำมาตย์ทินมนิกรอดเชื่อในหนังสือแล้ว ก็จะออกมาหาเรา เห็นจะได้เมืองพะสิมโดยง่าย" เสนาบดีทั้งปวงก็เห็นด้วย

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงตรัสสั่งให้แต่งหนังสือใช้คนผู้ฉลาดถือเข้าไป ผู้รับสั่งถวายบังคมลาแล้ว ก็ถือหนังสือเข้าไปณ เมืองพะสิม จึงแจ้งความแก่ทหารผู้รักษาประตูเมืองให้ไปแจ้งความแก่อำมาตย์ทินมนิกรอด อำมาตย์ทินมนิกรอดได้แจ้งดังนั้น จึงให้ทหารไปรับผู้ถือหนังสือเข้ามา ผู้ถือหนังสือเข้ามาถึง จึงคำนับส่งหนังสือให้อำมาตย์ทินมนิกรอด อำมาตย์ทินมนิกรอดก็รับมาฉีกผนึกออกอ่าน ในหนังสือนั้นว่า "สมเด็จพระเจ้ามนเทียรทอง ขอกมาถึงอำมาตย์ทินมนิกรอดให้แจ้ง ด้วยเรายกมาล้อมเมืองพะสิมไว้ครั้งนี้ก็อยู่ในเงื้อมมือเราถ่ายเดียว อนึ่งทางที่จะขึ้นมาแต่เมืองหงสาวดีนั้นเล่า เราก็แต่งกองทัพลงไปคอยสกัดอยู่ ถึงพระเจ้าราชาธิราชจะยก

มาช่วยก็มามิได้ ครั้งนี้อย่าว่าแต่กองทัพมนุษย์เลย ถึง
กองทัพเทวดาจะมาช่วยก็มิพ้นมือเรา และเมืองพะสิมมีรพล
ทแกล้วทหารสักหยิบมือหนึ่ง หรือจะต่อด้วยพลหมื่นแสนได้
อนพลทหารเรายกมาครั้งนี้มากกว่ามากนก ถ้าจะถอดคนคน
ละก้อนจะทิ้งเข้าไปถม เมืองพะสิมก็จะเต็ม ถ้าจะหักเอาเมื่อใด
ก็จะได้เมื่อนั้น แต่เรามีความเมตตาอำมาตย์ทินมนีกรอดยิ่งนัก
เห็นว่าเป็นคนแก่สูงอายุอยู่ และจะหลงตายอยู่ในเมืองพะสิม
นั้นหาต้องการไม่ ตัวท่านเป็นผู้ใหญ่มีปัญญา จงคิดคาด
การดูเห็นว่าจะรบกองทัพเราได้ก็ตามอัชฌาสัย ถ้าเห็นจะสู้
มิได้ ก็ให้เร่งออกมาหาเราโดยดี -ถึงมาตรว่ากรุงรัตนบุระ
อังวะกับเมืองหงสาวดีเป็นคู่เคียงสงครามกันก็จริง แต่เราหา
ความพยาบาทแก่อำมาตย์ทินมนีกรอดมิได้ จะเลี้ยงไว้ดุจพระเจ้า
ราชาธิราชปลูกเลี้ยงท่าน”

-ครั้นอำมาตย์ทินมนีกรอดแจ้งในหนังสือนั้นแล้ว ก็รู้เท่าถึง
ว่าเป็นความล่อลวง จึงแต่งหนังสือตอบส่งให้ผู้ถือหนังสือกลับ
ออกไปถวายพระเจ้ามนเทียรทอง พระเจ้ามนเทียรทองจึงสั่งให้
อ่านออกทรงฟังในหนังสือนั้นว่า “ข้าพระพุทธเจ้าอำมาตย์ทินมนี
กรอด ขอกราบถวายบังคมมายัง ฝ่าพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุง
รัตนบุระอังวะได้ทราบ ซึ่งพระองค์ทรงเมตตาข้าพระพุทธเจ้าตรัส

เข้ามาทั้งนี้ พระเดชพระคุณหาที่สุดมิได้ อันข้าพระพุทธเจ้าเป็นข้าทหารทำสงครามมาจนอายุชราถึงเพียงนี้ แม้นกลัวตายอยู่แล้วที่ไหนจะทำสงครามยืดยาวมาได้ อันเกิดมาเป็นมนุษย์ในโลกนี้ ใครจะปราศจากความตายนั้นหามิได้ มาตรว่าข้าพระพุทธเจ้าจะถึงแก่ความมรณะในครั้งนี้ก็จะสูตายอยู่ในเมืองพะสิมให้จงได้ ซึ่งพระองค์ตรัสว่า จะปลูกเลี้ยงข้าพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นข้าศึกอันหาความชอบมิได้ ให้เสมอเข้าของข้าพระพุทธเจ้าปลูกเลี้ยงนั้น อย่าพักมาลวง ขู่ข้าพระพุทธเจ้าเลยบ่วยการเสียเปล่า ซึ่งว่าเมืองพะสิมอยู่ในเงื้อมพระหัตถ์แล้วก็ขอเชิญ พระองค์เร่งตีเสียให้ได้ก่อนเถิด จึงค่อยยกลงไปตีกรุงหงสาวดี,,

ครั้นพระเจ้ามนเทียรทองได้แจ้งดังนั้น ก็ทรงเห็นว่าอำมาตย์ทินมนีกรอดรู้ในกลอุบายหาเชื่อไม่ จึงตรัสสั่งนายทัพนายกองทั้งปวงให้เร่งรีบทำการ ซึ่งจะเอาเมืองพะสิมเป็นกวดขัน อำมาตย์ทินมนีกรอดก็ให้รักษามั่นคงอยู่จะหักเอามิได้

ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งว่ากองทัพพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกมาถึงเมืองพะสิมเข้าล้อมเมืองไว้ พระองค์ก็เร่งรีบยกกองทัพมา ครั้นถึงเมืองพะสิม จึงสั่งให้สมิงอังวะมังศรี สมิงอุยากอง สมิงพระราม สามทัพนี้ให้เข้าตีกองทัพพม่าซึ่งล้อมเมืองพะสิมอยู่นั้น ฝ่ายอำมาตย์ทินมนีกรอดรู้ว่า

กองทัพสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชเข้าตีทัพพม่า ก็ยกกองทัพ
ตีขนาบแหกหักค่ายพม่าออกมา กองทัพพม่าต้านทานมิได้ก็
แตกเลิกไปยังทัพหลวง พระเจ้าฝรั่งมังม้องก็ให้ยกช้างม้า
รี้พลหนุนมาตีทัพสมิงอังวะมังศรี สมิงอุยากอง สมิงพระราม
ทัพอำมาตย์ตีนมนิกรอด ได้รบพุ่งต้านทานเป็นสามารถ
ฝ่ายกองทัพหลวง สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชยกหนุนเข้า
มาใกล้ทัพสมิงอังวะมังศรี สมิงอุยากอง สมิงพระราม และ
กองทัพอำมาตย์ตีนมนิกรอด และพม่านายทัพคนหนึ่งขี่ม้าไล่
แหลมเข้ามา สมิงอังวะมังศรีก็ออกรับพม่า ฝ่ายนายทัพ
พม่าซึ่งขี่ม้านั้นได้ที่แทงด้วยทวน ถูกไหล่สมิงอังวะมังศรี
สมิงอังวะมังศรีล้มลงนอนนิ่งอยู่ ทำอาการดุจหนึ่งตาย พม่า
คิดว่าตายก็ขับม้าเข้ามา จะตัดเอาศีรษะสมิงอังวะมังศรี สมิง
อังวะมังศรีถือดายสองมือคอยท่าอยู่ ครั้นพม่าเข้ามาใกล้ได้ที่
สมิงอังวะมังศรีก็ลุกขึ้นเอาดายพันเท้าหน้าม้าพม่าขาดออกทั้ง
สองเท้า ม้าก็ทรุดลง สมิงอังวะมังศรีเข้าตัดเอาศีรษะพม่า
นายทัพซึ่งขี่ม้านั้นได้

พอสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชทรงช้างพระที่นั่งยืนอยู่ ทอด
พระเนตรเห็นสมิงอังวะมังศรีเอาศีรษะพม่าเข้ามาถวาย สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราชคิพระทัยนัก ก็เสด็จออกไปรับ ทอดพระเนตรเห็นรอยทวนที่ไหล่สมิงอังวะมังศรีโลหิตไหลยังไม่หยุด สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชก็เสด็จมาคัดโลหิตสมิงอังวะมังศรีด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ แล้วตรัสสรรเสริญว่า “ขณะเมื่อท่านตัดเอาศีรษะข้าศึกนั้น เราเห็นงามดุจดังเทพดาอันถือซึ่งเทพอาวุธลงมาบั่นเอาศีรษะพม่า” แล้วพระองค์จึงถอดเอาพระธำมรงค์เพชรเก้ายอดออกจากนิ้วพระหัตถ์ พระราชทานทำขวัญให้แก่สมิงอังวะมังศรีในทันใดนั้น

ฝ่ายกองทัพพม่าทั้งปวง เห็นมอญตัดเอาศีรษะพม่านายทัพไปได้ ก็ย่อท้อใจ กลับถอยเข้าค่าย ส่วนกองทัพพระเจ้าราชาธิราชก็ถอยมาตั้งคอยกันเมืองพะสิมอยู่ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชึงพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่นายทัพนายกองทั้งปวงเป็นอันมาก และทัพพม่ากับมอญได้รบพุ่งกันเป็นสามารถหลายครั้ง ไพร่พลทั้งสองฝ่ายล้มตายเป็นอันมาก ยังมิได้แพ้ชนะกัน

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจึงตรัสปรึกษาด้วยเสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงว่า “แต่เราทำสงครามมากับพระเจ้าราชาธิราชเป็นหลายครั้งแล้ว ก็ยังหาได้ท่วงทีไม่ รี้พลช้างม้าก็ล้มตายเป็นอันมาก ครั้งนี้จะเอาแต่เมืองพะสิมเล่าก็ยังไม่ได้ ฝ่ายพระเจ้าราชาธิราชยกทัพใหญ่มาช่วยทันที บัดนี้ก็จวนวรรษฤดู

อยู่แล้ว ถึงมาตรว่าจะขืนขับเคี่ยวทำสงครามไป ก็เอาชัยชำนะแก่กันมิได้ มีแต่เสียรี้พลทั้งสองฝ่าย ประการหนึ่งสมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎรได้ความเดือดร้อนจะเข็ญเวรติดไป เราจะคิดให้หนังสือไปถึงพระเจ้าราชาธิราช ให้บำรุงเข็นทางพระราชไมตรีโดยโบราณราชประเพณี ถ้าพระเจ้าราชาธิราชเห็นด้วย จึงกำหนดทำสัตยานุสัตย์ต่อกัน เสนาบดีทั้งปวงจะเห็นประการใด ?" เสนาบดีนายทัพนายกองก็เห็นด้วย

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง จึงให้จัดเครื่องราชบรรณาการส่งคือผ้าแดงโมริสิบพับ ผ้าขาวกาสาสิบพับ สุหน่ำผืน เมียงสิบกระหมวด จึงแต่งพระราชสารจัดขุนนางผู้หนึ่งชื่อมังปายะสุกริให้เชิญพระราชสารคุมเครื่องราชบรรณาการไป มังปายะสุกรีกราบถวายบังคมลา ถือพระราชสารนำเครื่องราชบรรณาการมากับไพร่สิบคน ครั้นถึงค่ายหลวงสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงบอกแก่ทหารผู้รักษาประตูค่าย ทหารผู้รักษาประตูค่ายก็บอกส่งเข้าไปให้กราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งแล้ว จึงโปรดให้รับขุนนางพม่าเข้ามา

มังปายะสุกรีก็เข้ามาถวายบังคมหน้าพระที่นั่ง ทูลถวายพระราชสารกับเครื่องราชบรรณาการสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสสั่งให้อาลักษณ์มาอ่าน ใน

พระราชสารนั้นว่า "พระเจ้ามนเทียรทองขอเดริญทางพระราชไมตรีมาถึงสมเด็จพระเชษฐาธิราชเจ้าผู้ผ่านพิภพกรุงหงสาวดี มีพระราชอาณาจักรแผ่ไปในรามัญประเทศทั้งปวง ด้วยเราพี่น้องทั้งสอง กระทำยุทธนาการสงครามกันมาหลายครั้ง ช้างม้ารี้พลก็พลอยพินาศฉิบหายล้มตายเป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะความปรารถนาต่างคนต่างจะแผ่พระราชอาณาจักรให้กว้างขวาง เมื่อพิเคราะห์ดู อย่าว่าแต่มอญจะแผ่อาณาจักรไปจนสุดแดนพม่า พม่าจะแผ่ราชอาณาจักรไปสุดแดนมอญเลย ถึงสมเด็จบรมจักรพัตราธิราชอันประกอบด้วย สัตพิธรัตน์ เจ็ดประการบริบูรณ์ไปด้วยไอศรยสมบัติ อันมีพระราชอาณาจักรแผ่ไปในทวีปทั้งสามมีทวีปน้อยสองพันเป็นบริวาร ทรงพระราชกฤษฎานุภาพถึงเพียงนั้น ก็หาพ้นอำนาจแห่งพระยามัจจุราชไม่ เมื่อเราพี่น้องกระทำสงครามแก่กันรี้พลก็ล้มตายเป็นอันมาก เวรานุเวรก็จะติดตามไปในอนาคต เพราะเราทั้งสองบัญชาการ อันสมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎรลูกค้าวาณิชทั้งสองพระนครก็ได้ความเดือดร้อนเป็นอันมาก ไม่เป็นที่ทำเพ็ญศีลทำเพ็ญทานเมตตาภาวนาเสียการกุศลธรรม เพราะมิได้ประพฤติตามโบราณราชประเพณี แต่ก่อนกรุงรัตนบุระอังวะกับกรุงหงสาวดีขาดทางพระราชไมตรีกันมา ครั้งนี้น้องคิดจะใคร่ทำสัตยานุสัตย์

ต่อสมเด็จพระเชษฐาธิราชบำรุงทางพระราชไมตรีให้วัฒนาการมั่นคงสืบไปภายภาคก่อน พระเชษฐาอย่าได้มีพระพิโรธรังเกียจในพระทัยเลย ถ้าเราเป็นราชสัมพันธมิตรกันแล้วเมื่อใด ไพร่ฟ้าทั้งสองพระนครก็จะถาวรเป็นสุขบำเพ็ญศิลทานสืบไป กุศลนั้นก็จะเกื้อมาในเราทั้งสอง ขัดน้องแต่งมังปายะสุกรีนำเครื่องราชบรรณาการถือพระราชสารมาเจริญทางพระราชไมตรี ถ้าสมเด็จพระเชษฐาจะรับเป็นทางพระราชไมตรีหรือมิเป็นประการใด ขอให้แจ้งมาในผู้จำทูลราชสารด้วย”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้แจ้งในหนังสือนั้นแล้วจึงทรงพระดำริว่า “พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแต่ทำสงครามกันมาก็หลายครั้งจะเอาชัยชำนะแก่เรามิได้ ขัดน้ำยกลงมาตีเมืองพะสิมเล่าก็เสียทีอยู่แล้ว ครั้นจะถอยทัพก็เกรงเราจะตามตีจึงจะมาทำสัจด้วยเราทั้งนี้เพราะความจนใจ” ครั้นทรงพระดำริแล้วก็ตรัสพระทัยว่า “ครั้งนี้สมคะเนแล้ว เราจะลวงฆ่าพม่าเสียให้สิ้นเห็นจะได้เมืองอังวะโดยง่าย” สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสด้วยมังปายะสุกรีว่า “ซึ่งพระเจ้ามนเทียรทองน้องเราเห็นคุณและโทษฉะนี้ จะเป็นทางไมตรีต่อกันตามประเพณีนั้นเรามีความยินดีนัก” แล้วจึงสั่งให้แต่งพระราชสารรับเครื่องราชบรรณาการตอบแทนไปมากกว่าของที่มังปายะสุกรีนำมาถวาย

นั้นสองเท่า ครั้นพระราชสารเสร็จแล้ว ก็สั่งให้มังปายะสุกริ
นำไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง มังปายะสุกริก็กรายถวายบังคม
ลาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ถือพระราชสารคุมเครื่องราช
บรรณาการกลับไปกับไพร่สิคน จึงเชิญพระราชสารกับเครื่อง
ราชบรรณาการตอบแทนเข้าถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง พระเจ้า
ฝรั่งมังฆ้องจึงตรัสสั่งให้อาลักษณ์พนักงานอ่านถวายในพระราช
สารนั้นว่า “พระเจ้าราชาธิราชขอเธริญทางพระราชไมตรีมาถึง
พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ด้วยเราพี่น้องทำยุทธนาการสงครามต่อกัน
มาทั้งนี้ เพราะน้องเรายกกองทัพลงมากระทำแก่แว่นแคว้น
ขอบขัณฑเสมาเมืองหงสาวดี เราจึงยกขึ้นมาตอบแทนหวังจะ
ป้องกันขอบขัณฑเสมาไว้มิให้เป็นอันตรายได้ และน้องเราเห็น
สมณชีพราหมณ์อาณาประชาราษฎรทั้งสองฝ่าย ได้ความเดือด
ร้อนจึงจะขอทำสัจต่อกันนั้น เราก็มีความยินดีนัก แต่ประเพณี
กองทัพทำสงคราม เป็นต้นด้วยทแกล้วทหารมีมากจึงทำได้
ดังนี้เสนายดีนายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงได้รบพุ่งฆ่าฟัน
กันมาหลายครั้ง เป็นที่ผูกพยาบาทกันอยู่ เราคิดจะให้เสนายดี
นายทัพนายกองทแกล้วทหารทำสัจให้สุจริตต่อกันแล้ว เราทั้ง
สองพี่น้องจึงกระทำสัตยานุสัตย์ร่วมเศวตฉัตรด้วยกันต่อภายหลัง
ถ้าน้องเห็นด้วยแล้ว ถึงวันพฤหัสบดีได้ศุภฤกษ์แล้ว ขอเชิญ

พระน้องเสด็จมาพร้อมกัน ณ หาดทรายริมน้ำ จึงจะได้ทำสัญ
ต่อกันทั้งสองฝ่ายให้สมัครสโมสรสิ้นไป'' พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
ได้ทรายในพระราชสารนั้นแล้ว ก็ดีพระทัย
ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ครั้นส่งพระราชสารให้
มังปายะสุกรีนำไปแล้ว จึงตรัสสั่งเสนาบดีให้ปลูกโรงราชพิธี
จะกระทำ ณ หาดทรายริมแม่น้ำแล้ว ให้เอาเครื่องศัสตราวุธ
ไปฝังซ่อนไว้ในใต้พื้น จึงตรัสสั่งกำชับทแกล้วทหารทั้งปวงว่า
ถ้าและพม่ามาถึงพร้อมกันแล้วจงเอาอาวุธซึ่งไปฝังซ่อนไว้นั้น
ขึ้นไล่ฟันแทงพม่าเสียให้สิ้น เสนาบดีรับสั่งแล้วก็ออกมาจัด
การเกณฑ์ทแกล้วทหารทุกหมวดกองให้ปลูกโรงราชพิธีและฝังเครื่องศัสตราวุธไว้พร้อมเสร็จทุกประการ ครั้นถึงกำหนดวันนัดแล้ว เสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายพม่า และรามัญก็ขี่ช้างมากระทำสัตยานุสัตย์เป็นคู่ ๆ กัน สมิงพ่อเพชรกับมังจอแครงนรธาคู่กัน อำมาตย์ทินมนิกรอดกับมังปายะสุกรีคู่กัน สมิงพระตะเบิดกับมังพยุมุนีคู่กัน สมิงพระรามกับปลัดเวรนระคู่กัน สมิงรอดสงครามกับมังนนทมิตรคู่กัน สมิงนครอินทกับมังมหาราชาคู่กัน สมิงอังวะมังศรีกับมังแคลงพลคู่กัน สมิงอุยากองกับตุเรงจ่อฆ้องคู่กัน สมิงสามกรายกับมังธนูลักขยาคู่กัน สมิงสามปรายกับมังธนูเดชะคู่กัน สมิงสามแหลกกับมังตุเรงละวา

คู่กัน สมิงนันทสุริยกับมังลัคอยาเรติงคู่กัน สมิงงอฝางกับมังอเติยวนันทสูคู่กัน และนายทัพนายกองฝ่ายพม่าและมอญเปรียบเป็นคู่กัน จะมากระทำสัจกัน ณ โรงซึ่งปลูกไว้นั้น ยังมิทันมาถึง มังมหาราชาซึ่งเป็นคู่กันกับสมิงนครอินท์นึกคิดกริ่งใจว่า จะทำสัจด้วยกันครั้งนี้ยังจะจริงหรือมิจริง คิดแล้วก็ขี่ช้างมาใกล้สมิงนครอินท์จึงร้องถามว่า “สหายเอ๋ย ซึ่งจะทำสัจกันครั้งนี้จะจริงหรือไม่จริง?” สมิงนครอินท์จึงร้องตอบว่า “อ้ายพม่าหน้าโง่หาความคิดมิได้ อันประเพณีการศึกใครบอกว่ามีสัจต่อกันที่ไหนบ้าง” มังมหาราชาได้ฟังดังนั้น ก็รู้ว่าเป็นกลอุบายหาจริงไม่ จึงร้องบอกนายทัพนายกองพม่าบรรดาที่มาให้รู้ทั่วกัน

ฝ่ายพม่าทั้งปวงได้ยินดังนั้น ก็ร้องบอกกันต่อ ๆ ไปตามภาษาพม่า เสียงอื้ออึงคะนึงแล้วรีบหนีกลับเข้าค่ายสิ้น สมิงพ่อเพชรและเสนาบดีผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงก็กลับมาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบทูลดังถ้อยคำสมิงนครอินท์บอกแก่พม่า พม่ากลับไปสิ้นนั้นทุกประการ

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชแจ้งดังนั้น ก็ทรงพระโกรธยิ่งนัก จึงให้หาตัวสมิงนครอินท์เข้ามาตรัสว่า “ซึ่งกูคิดทำการศึกพม่าครั้งนี้ ใหญ่หลวงนัก ถ้าสมคะเนแล้ว พระเจ้า

ฝรั่งมังฆ้องก็จะอยู่ในเงื้อมมือกู เย็นใจนัก อ้ายสมิงนครอินท์ มิงไปไขกลอุบายของกูให้พม่ารู้ จึงเสียการ พม่าหนีกลับไปสิ้นฉะนี้ด้วยเหตุใด ?" สมิงนครอินท์จึงกราบทูลว่า "ซึ่งจะทำการแก่พม่านั้น ฝ่ายทแกล้วทหารมอญก็มีฝีมือกว่าทหารพม่าเป็นอันมาก และจะเอาชัยชำนะก็จะได้อยู่ แต่จะมาลวงล้างฆ่าพม่าเสียดังนี้ เปรียบประดุจฆ่าสตรีเหมือนกัน จะเสียพระเกียรติยศของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปชั่วกัลปาวสาน ข้าพระพุทธเจ้ากระทำดังนี้หวังจะรักษาพระเกียรติยศให้ปรากฏไว้"

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึงตรัสว่า "ซึ่งมิงเห็นว่ามีฝีมือจะเอาชัยชำนะแก่พม่าได้ และจะลวงฆ่าพม่ากลัวจะเสียพระเกียรติยศไปนั้น เหตุใดจึงมิได้ว่ากล่าวแต่เดิมที ? ทำไมมาว่าเมื่อภายหลังทำให้พม่าหนีรอดไปได้ฉะนี้ ? ก็เสียพระเกียรติยศกูไปเหมือนกัน อ้ายข้านอกเจ้า อ้ายข่าวขายนาย สานุศิษย์สู้ครู จะเลี้ยงไว้ได้หรือ?" จึงสั่งให้เอาสมิงนครอินท์ไปฆ่าเสีย สมิงพ่อเพชรจึงกราบทูลว่า "ซึ่งพระองค์จะให้ประหารชีวิตสมิงนครอินท์เสียนั้น ก็ควรอยู่ แต่ข้าพระพุทธเจ้าจะขออ้อนวอน ธรรมดาบุคคลมีรูปมิได้งามมาแต่เดิมแล้ว ถึงจะแต่งบำรุงด้วยเครื่องลูบไล้ทาบทาสักเท่าใดๆก็ไม่สามารถจะแต่งให้งามขึ้นได้ ธรรมดาบุคคลมีเสียงมิได้เพราะ ถึงจะกินยาเสียง

สักเท่าใด เสียงนั้นก็มีอาจะเพราะขึ้นได้ ดังบุคคลที่มีเสียง
เพราะเสนาะมาแต่เดิมนั้น อันบุคคลจะเป็นทหารเอกมีฝีมือเข้ม
แข็งเล่า ถ้าวาสนาบุญญาธิการมิได้อบรมมาแต่ก่อนแล้ว ก็หา
เป็นทหารเอกได้ไม่ ซึ่งสมิงนครอินท์ไปขอกกลอุบายแก่ข้าศึก
โทษถึงตายนั้น แต่ผิดครั้งเดียวข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทาน
ชีวิตไว้ให้ทำราชการแก้ตัวสนองพระเดชพระคุณครั้งหนึ่งก่อน”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังสมิงพ่อเพชรทูลดังนั้น
จึงตรัสว่า “สมิงนครอินท์มันจะทำการแก้ตัวให้รอดชีวิต ว่า
จะเอาชัยชำนะโดยฝีมือนั้นจะทำเป็นประการใด?” สมิงนครอินท์
จึงกราบทูลว่า “บัดนี้ช้างพลายประกายมาศมีน้ำมันคลั่งอยู่ ข้า
พระพุทธเจ้าจะขออาสาขี่ไปชนด้วยพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง เมื่อเสด็จ
ออกมาเลียบค่ายนั้น เห็นจะเอาชัยชำนะถวายได้” สมเด็จพระ
เจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็เห็นชอบจึงสั่งให้ผูกพลายประกายมาศ
ให้สมิงนครอินท์ขึ้นขี่ทอดพระเนตร สมิงนครอินท์รับรับสั่งถวาย
บังคมแล้ว ก็ออกไปขึ้นขี่พลายประกายมาศ จึงสั่งให้คนเข้า
พานเย้าดู พลายประกายมาศก็ไล่คนซึ่งพานนั้นเป็นสามารถ
สมิงนครอินท์ก็ทรมานเอาไว้อยู่ แล้วสมิงนครอินท์ก็ลงจากช้าง
เข้ามาถวายบังคมสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้า
ราชาธิราชจึงทรงพระดำริว่า พลายประกายมาศมีน้ำมันไล่คนอยู่

ดังนั้น และสมิงนครอินท์รักษาไว้หยุดได้นั้นเห็นจะทำการได้สม
คะเนจึ่งสั่งให้จารึกพระนามของพระองค์ลงในแผ่นทอง แล้วพระ
ราชทานให้สมิงนครอินท์คาดเป็นประเจียด แล้วพระราชทาน
เครื่องสูงบังกลองชนะและเครื่องทรงกษัตริย์สำหรับศึก ซึ่งจะไป
ชนช้างกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องนั้นถ้วนทุกสิ่ง สมิงนครอินท์ทูลว่า "พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องนั้น ข้าพระพุทธเจ้ายังไม่รู้จักพระองค์ ถนัดกลัวจะผิดตัวเสียท่วงทีไป ขอได้ทรงโปรดให้ผู้ที่รู้จักชี้บอกข้าพระพุทธเจ้าก่อน" สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชจึ่งให้หามังศรีธาตุเข้ามาตรัสว่า "สมิงนครอินท์จะออกไปชนช้างกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ยังไม่รู้จักสำคัญถนัด ให้มังศรีธาตุไปชี้พระองค์ให้ ถ้าสำเร็จการศึกแล้ว เมืองอังวะเราจะยกให้มังศรีธาตุ" มังศรีธาตุรับรับสั่งแล้ว ก็ถวายบังคมลามากับสมิงนครอินท์ ตรวจเตรียมทแกล้วทหารทั้งปวงไว้พร้อมแล้ว ให้ม้าใช้ไปคอยอยู่ สั่งว่าถ้าเห็นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องยกมาให้เร่งมาบอก ครั้นเวลาเช้าพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ทรงพระคชาธารเสด็จมาตรวจค่าย

ฝ่ายม้าใช้เห็นแล้วจึ่งรีบเอาเนื้อความมาบอกสมิงนครอินท์ สมิงนครอินท์ก็ให้ตกแต่งเครื่องคชาธารสำหรับกษัตริย์ ตัวนั้นก็แต่งเครื่องทรงอย่างกษัตริย์เสร็จแล้ว มือถือของ้าวขนข

พลายประกายมาศ มังศรีธาตุเป็นควาญ พร้อมด้วยโยธา
ทวยหาญเครื่องสูงทั้งปวงแล้ว ก็ยกตรงออกไป มังศรีธาตุทรง
ช้างพระหัตถ์ขอกช้างพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ซึ่งมีเศวตฉัตรขาวให้แก่
สมิงนครอินท์ สมิงนครอินท์หมายสำคัญเศวตฉัตรได้มั่นคง
แล้ว ก็ขับช้างตรงเข้าไปชะต่อด้วยพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเห็นสมิงนครอินท์ใส่
เครื่องสำหรับกษัตริย์ขับช้างเข้ามาดังนั้น สำคัญว่าสมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราชยกมา ก็ใสช้างพระที่นั่งออกมารับชะชนช้าง
ด้วยสมิงนครอินท์

ฝ่ายมังศรีธาตุทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรงดำริใน
พระทัยว่า “พระเจ้ามนเทียรทองผู้เป็น พระเชษฐาของเรา
พระองค์เป็นกษัตราธิราชอันสูงใหญ่ แม้นตายด้วยผีพระหัตถ์
พระเจ้าราชาธิราช ก็ดูประเสริฐ บัดนี้ ชะมาปราชัยด้วยผีมือ
สมิงนครอินท์อันเป็นแต่นายทหารหาควรไม่ ถึงเราจะได้สมบัติ
ในกรุงอังวะ ก็จะดูหน้าเสนาบดีฉันใด ? จำเราจะบอกให้
พระเชษฐารู้พระองค์ ถึงพระเจ้าราชาธิราชจะทรงพระพิโรธ
ให้ฆ่าเราเสียก็ตามเถิด อันเกิดมาในวงศ์กษัตริย์แล้ว สู้เสีย
ชีวิตอย่าให้เสียศักดิ์จึงจะชอบ” มังศรีธาตุทรงพระดำริแล้ว
จึงร้องบอกเป็นนัยไปแก่พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องว่า “เหตุใด

พระองค์จะเอาพิมเสนมาแลกกับเกลือ เอาเนื้อมาแลกกับหนัง ?
ดังนี้ เห็นควรแหละหรือ ?" พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟัง
มังศรีธาตุร้องมาดังนั้น ก็ทราบว่าผู้อื่นแต่งปลอมเป็นกษัตริย์
มิใช่พระเจ้าราชาธิราช ก็เกรงช้างพระที่นั่งยากหนีเข้าไปปน
กับช้างดั้งช้างกันทั้งปวง สมิงนครอินท์ก็ขับพลายประกายมาศ
ไล่ติดตามไป มังศรีธาตุเห็นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจะหนีมิพ้น
เพราะเศวตฉัตรเป็นสำคัญอยู่ จึงร้องไปว่า "ผ้าขาวในเมือง
อังวะไม่มีอีกละหรือ" พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ยินดังนั้นก็ให้หัก
เศวตฉัตรทิ้งเสีย ขับช้างพระที่นั่งปนกันไปด้วยพลช้างทั้งปวง
สมิงนครอินท์ หมายสำคัญมิได้ ก็กลับเข้ามากราบทูลสมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราชตามซึ่งได้ทำการ และมังศรีธาตุร้องขอก
พพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องนั้นทุกประการ

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็ทรงพระโกรธตรัสว่า
"เดิมมังศรีธาตุมาขอกับเราว่าพี่ชายเป็นศัตรูกัน เราก็
ทำนุบำรุงไว้หวังจะช่วยคิดเอาสมบัติในเมืองอังวะให้ บัดนี้
มังศรีธาตุกลับใจไปเข้ากับพี่อันเป็นศัตรูเราและศัตรูตัวอีก หา
ซื่อสัตย์ต่อเราผู้มีคุณไม่ คนสองใจเช่นนี้จะเลี้ยงไว้มิได้ นาน
ไปจะเป็นศัตรูคิดร้ายต่อเรา" จึงสั่งให้เอามังศรีธาตุไปฆ่าเสีย
ทหารทั้งปวงก็คุมเอามังศรีธาตุไปฆ่าเสียตามรับสั่ง ครั้นแล้ว

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชกลับทรงพระอาลัยคำริว่า "มังศรีธาตุ
สัตายครั้งนเพราะรักชาติตระกูล กลัวพี่จะตายด้วยผมือทหาร
เสียเกียรติยศไม่ควร มิเสียทีมังศรีธาตุเป็นลูกกษัตริย์ มิ
ขัตติยมานะรักศักดิ์ยิ่งกว่าชีวิตหายากนัก" แล้วมีพระราช—
ดำรัสว่า "สมิงนครอินท์ไปทำการไม่สำเร็จก็มีพันโทษ ยัง
หาแก้ตัวได้ไม่ ทีนี้จะคิดประการใดเล่า?" สมิงนครอินท์จึง
ทูลว่า "ข้าพระพุทธเจ้าจะขอทำการแก้ตัว ปลอมเข้าไปให้ถึง
พระเจ้ามนเทียรทอง จะฆ่าเสียให้จงได้" สมเด็จพระเจ้าราชา
ธิราชก็ให้ไปทำตามสมิงนครอินท์ทูลนั้น สมิงนครอินท์ถวาย
บังคมลาออกมาที่อยู่ จัดทหารผมือที่ร่วมใจกันได้หกคน จึง
ให้เอาหญ้ามัดเป็นพ้อนเอาดาบซ่อนเข้าในพ้อนหญ้าแล้ว จึง
แต่งตัวนุ่งห่มดุจหนึ่งไพร่พม่าตะพุ่นหญ้าช้าง

ครั้นเวลาใกล้ค่ำ สมิงนครอินท์กับทหารร่วมใจหกคน
ก็หาบพ้อนหญ้าเรราภาษาพม่า ปลอมกันกับตะพุ่นซึ่งส่ง
หญ้าช้างเข้าไปในค่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ครั้นเวลาค่ำ ก็
ลอบตัดค่ายพม่าออกเป็นช่อง จึงวางทหารสองคนไว้ แล้วสั่ง
ว่า "เราจะเข้าไปทำการข้างใน ถ้าได้ยินเสียงอื้ออึงขึ้นบน
พลับพลาในค่ายเป็นอลหม่านก็ให้ร้องขานขึ้นไปเป็นสำคัญ เรา
จึงจะได้ออกมาทันท่วงที" แล้วก็พาคนสี่คนมาถึงโรงช้างวาง

ไว้สองคนสั่งว่า "ถ้าได้ยินเสียงคนวุ่นวายขึ้น ให้ตัดแหล่งช้าง
แล้ว ให้เอาตาขพ่นแทงช้างให้ช้างตนอลหม่านขนงไต" แล้วพาคนสองคนมาวางไว้หน้าโรงใหญ่แห่งหนึ่งจึงสั่งว่า "ถ้าได้ยินเสียงอึงอื้องขึน พม่าตัวนายก็จะวิ่งออกมา ท่านจงตัดเอาศีรษะให้จงได้" ครั้นวางคนสั่งไว้เสร็จแล้ว สมิงนครอินท์ก็ไปขนพลับพลาภาวนาอาคม แฝงตัวแอบอยู่จนเวลาสามยามพอได้ท่วงทีจึงย่องเขาไปในที่ซึ่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องบรรทมนั้น เห็นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องบรรทมหลับสนิท นางพนักงานข้างในรักษาพระองค์อยู่ สมิงนครอินท์จึงคิดว่า "ครั้งนี้ชีวิตพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องอยู่ในเงื้อมมือเรา เราจะฆ่าเสียบัดนี้ก็จะได้ แต่ตัวเราต่ำศักดิ์เป็นเพียงทหาร จะมาล้างชีวิตพระมหากษัตริย์เสียฉะนี้หาควรไม่เราจะเอาแต่พระแสงซึ่งวางไว้ข้างที่พระบรรทมกับพานพระศรีไปเป็นสำคัญ" คิดดังนั้นแล้ว สมิงนครอินท์ก็ย่องเข้าฉวยเอาพระแสงและพานพระศรีข้างที่พระบรรทมได้ นางข้างในเห็นกริ่งขนว่ามอญเข้ามา สมิงนครอินท์ก็ตัดเอาศีรษะนางอยู่งานได้ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ตื่นตกพระทัย และพม่าทั้งปวงอึงอื้องขนทันใด ทหารสมิงนครอินท์ซึ่งอยู่ ณ โรงช้างนั้นก็ตัดแหล่งช้างไล่พ่นช้างตนออกมา จักกายวังได้ยินก็ตกใจร้องถามวิ่งออกมา ทหารสมิงนครอินท์ก็ตัดเอาศีรษะจักกาย

วังนั้นได้ พม่าทั้งปวงตนอองเบ็นอลหม่าน และทหารสอง
คนซึ่งอยู่ที่ช่องค่ายนั้นก็ร้องขานขึน สมิงนครอินท์และทหารสี่
คนได้ยินสำคัญแล้วก็วิ่งออกมาหาช่องค่ายตามสังเกตกัน ครั้น
ออกมาได้นอกค่ายพร้อมกันแล้วก็พากันมาถึงค่าย พอเวลารุ่ง
เช้า สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชเสด็จออก สมิงนครอินท์ก็เอา
พระแสงพานพระศรีและศรยะทั้งสองซึ่งได้มานั้น เข้าถวาย
แล้วกราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าไปทำการครั้งนี้ก็ได้สมคะเน
และข้าพระพุทธเจ้าคิดว่า ‘เราเบ็นแต่ทหารยังจะทำการสงคราม
ยืดยาวไปอยู่ ซึ่งจะล้างชีวิตพระมหากษัตริย์เสียนั้นเห็นไม่ควร’
ข้าพระพุทธเจ้าจึงเอาแต่พานพระศรีกับพระแสงข้างที่กับศรยะนาง
นักสนมมาถวายเบ็นสำคัญ”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้นยังแคลงพระทัย
อยู่ จึงให้หาตะละเจ้าเปพ้าผู้เบ็นพระราชอิตาพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง
ออกมาจะให้ดู ตะละเจ้าเปพ้ามาเผ้าแลเห็นพานพระศรีกับ
พระแสงข้างที่กำได้ถนัด แลไปเห็นศรยะจักกายวัง ยังมิทัน
พิจารณา สำคัญว่าพระเศียรสมเด็จพระยิดาก็ทรงพระกันแสง
รัก ต่อพิจารณาดู จึงรู้ว่าจักกายวังและศรยะนางนักสนม
ตะละเจ้าเปพ้าจึงทูลว่า “พานพระศรีและพระแสงองค์นี้พระราช
ยิดาเคยวางไว้ข้างที่บรรทมมิได้ขาด ศรยะนางนักสนมคนนี้

เป็นพนักงานนวดพระยาทอยู่ข้างที่ ศรยะหนึ่งนั้นคือศรยะจักกายวังเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ ”

สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังดังนั้น ก็ดีพระทัยจึงตรัสว่า “ครั้งนี้สมิงนครอินท์ไปทำการสมคะเนแก้ตัวได้” แล้วสั่งให้แต่งพระราชสารส่งพระแสงและพานพระศรีคืนไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ในพระราชสารนั้นว่า “พระเจ้าราชาธิราชแจ้งความมาถึงพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องให้ทราบ ด้วยสมิงนครอินท์ทำการอหังการองอาจเข้าไปในค่าย และขึ้นไปบนพระตำหนักหลวงล่วงขึ้นไปถึงข้างในซึ่งน้องเราบรรทมอยู่นั้น ลักเอาพระแสงและพานพระศรีซึ่งวางอยู่ข้างที่ แล้วตัดศรยะนางนักสนมกับจักกายวังมานั้น ทำให้น้องเราเสียพระเกียรติยศให้สะดุ้งตกพระทัยนั้นหาควรไม่ เราจึงเอาพระแสงและพานพระศรีส่งคืนมาให้น้องเรา ซึ่งสมิงนครอินท์ทำผิดครั้งนี้ อย่าให้น้องเราน้อยพระทัยแก่สมิงนครอินท์นั้นเลย” ครั้นแต่งพระราชสารแล้วก็ให้ขุนนางถือพระราชสารนำพระแสงและพานพระศรีไปถวายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้แจ้งในพระราชสารแล้วทอดพระเนตรเห็นพระแสงและพานพระศรีก็ทรงพระโทมนัส จึงตำริในพระทัยว่า “สมิงนครอินท์ทำการถึงเพียงนี้แล้วให้ชีวิตเราคง

อยู่นั้น มีคุณแก่เราเป็นอันมาก ทำไฉนจะได้เห็นตัวสมิงนคร-
อินท์สักครั้งหนึ่ง ?" จึงสั่งให้แต่งพระราชสารตอบมาถึงพระ
เจ้าราชาธิราช ในพระราชสารนั้นว่า "พระเจ้ามนเทียรทองขอ
เจริญทางพระราชไมตรีมาถึงพระเชษฐาธิราชเจ้าผู้ประเสริฐ
ด้วยพระเชษฐาธิราชได้มีพระราชสารมาถึงเรา ว่าสมิงนคร-
อินท์ทำการองอาจล่วงเกินทั้งนี้ เราหาน้อยใจไม่ อันลักษณะ
ทหารแล้วสุดแต่จะเอาชัยชำนะถวายแก่เจ้าของตนให้จงได้ ซึ่ง
นางนักสนมและจักกายวัง สมิงนครอินท์ตัดเอาศิรยะไปได้นั้น
ก็เป็นเวรานุเวรของเขาทั้งสองได้ทำมาแต่ก่อน แต่วาสนาสมิง
นครอินท์กับเรานั้นต่างกัน จึงหามิเวรจิตติดพันกันมาแต่ก่อน
ไม่ ซึ่งสมิงนครอินท์ล่วงเข้าไปในที่นั้น เราหาถือโทษไม่
อย่าให้พระเชษฐาธิราชสำคัญพระทัยว่าเราจะขัดเคืองสมิงนคร-
อินท์นั้นเลย และบัดนี้เราให้พานทองคำประดับพลอยสำหรับ
รองขันน้ำใบหนึ่งมาแก่พระเชษฐาให้พระราชทานแก่สมิงนคร-
อินท์ แล้วเราจะขอตัวสมิงนครอินท์ด้วย"

ครั้นแต่งเสร็จแล้ว ก็ให้เสนาบดีถือพระราชสารและนำ
ของซึ่งประทานให้แก่สมิงนครอินท์นั้น เสนาบดีก็นำพระราชสาร
และสิ่งของมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จพระเจ้า-
ราชาธิราชได้แจ้งในพระราชสารแล้ว จึงให้หาสมิงนครอินท์

มาเผ้า ก็ทรงพระราชทานสิ่งของซึ่งพระเจ้ามนเทียรทองให้มา นั้น แล้วตรัสสั่งสมิงนครอินท์ว่า “พระเจ้ามนเทียรทองจะใคร่รู้จักเห็นตัวท่าน ท่านจงไปให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องทอดพระเนตรเถิด แต่คิดรักษาตัวจงดี อย่าให้มีอันตรายได้” สมิงนครอินท์รับรับสั่งถวายบังคมลาแล้ว จึงทูลว่า ซึ่งพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องจะใคร่ทอดพระเนตรตัวข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าคิดจะใคร่ไปดูหน้าทหารพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องอยู่ ขอพระองค์อย่าทรงพระวิตกเลย

สมิงนครอินท์จึงสั่งเสนาบดีผู้ถือพระราชสารนั้นว่า “ท่านจงกราบทูลพระเจ้าอยู่หัวของท่านเถิด ว่าเวลาพรุ่งนี้เช้า เราจะไปเผ้าที่ฉนวนตรงค่ายหน้าเรือขนานพระที่นั่ง แต่ใจเราอยากจะไปเผ้าค่ายบนบกให้ทอดพระเนตรเห็นตัวชัดทีเดียว แต่เกรงจะไม่มีรับสั่งโปรด ครั้นจะจู่ล่วงเข้าไป ก็จะเป็นที่ขัดเคืองพระอัชฌาสัยและผิดอย่างธรรมเนียมทแกล้วทหารทีดี แต่ก่อน ถ้ามีรับสั่งโปรดแล้ว เราจะเข้าไปเผ้า ณ พลับพลาในค่าย”

เสนาบดีผู้ถือราชสารได้ฟังดังนั้น ก็ถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กลับไปกราบทูลพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องตามที่พระเจ้าราชาธิราชทรงตรัสและคำสมิงนครอินท์สั่งให้มาทูล

นั้นทุกประการ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังก็ดีพระทัย จึงตรัสว่า "ซึ่งสมิงนครอินท์จะมาเผ้าเราถึงในค่ายที่อยู่นั้น เราชอบใจนัก" แล้วทรงพระดำริว่า "จะคอยดูสมิงนครอินท์สักหน่อย จะองอาจกล้าหาญมาเผ้าเราถึงที่อยู่จริงหรือ หรือจะคิดกลอุบายบิดพลิ้วไปประการใด พรุ่งนี้ก็คงรู้"

ฝ่ายสมิงนครอินท์ถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราชออกมา ณ ค่ายที่อยู่ของตัวแล้ว จึงคิดว่า "พรุ่งนี้ เราจะไปให้พระเจ้ามนเทียรทองทอดพระเนตรนั้น ครั้นจะนั่งไปในเรือลอยอยู่กลางน้ำ พระเจ้ามนเทียรทองและเสนาบดีทั้งปวงก็จะคิดเห็นว่าเกรงกลัวอยู่ ซึ่งเราจะย่อท้อกลัวสติปัญญาผมดทหารพม่านั้นหามิได้ เกรงแต่พระเจ้ามนเทียรทองจะไม่โปรดให้ไปเผ้าถึงพลับพลา แม้นเป็นดังนั้น เราจะคิดอ่านว่ากล่าวไปเผ้าให้ถึงที่เสด็จออกในท่ามกลางเสนาข้าทหารทั้งปวงจงได้ ถึงพระเจ้ามนเทียรทอง และทแกล้วทหารทั้งปวงจะทำร้ายประการใด เราคงจะสู้รบจนสิ้นชีวิต จะสำแดงความกล้าให้ปรากฏเป็นเกียรติยศไว้ในแผ่นดิน ให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ทแกล้วทหารสืบไปภายหน้า แต่ตัวเราเปรียบดังอาศิรพิษ จำจะซ่อนรักษาเขี้ยวของตัวไปด้วย" คิดแล้ว จึงให้ช่างเอาเสื้ออย่างดีสองตัวมาแหวะริมไหล่ข้างหน้าทั้งซ้ายขวา แต่พอสอดตาบลงได้

แล้วก็ใส่เสื้อซ้อนเข้าทั้งสองตัวเย็นสั่ชั้น เอาตาขสอดลงตาม
แผลเสื้อที่แหวะไว้นั้น จึงเอาผ้าชมพูขลิบทองโพกศีรษะไว้
ชายผ้าให้ยาวปกไหล่ทั้งสองข้างมิดแผลแล้ว ลองก้มกรายดู
เห็นแนบเนียนดีมิได้ขัดขวาง จึงถอดเสื้อออกให้ช่างเย็บตรึงผ้า
ตายกับเสื้อเข้าไว้ให้มั่นคง

ครั้นเวลาเช้า สมิงนครอินท์ก็อาบน้ำชำระกาย เสพ
โภชนาหารแล้ว ก็แต่งตัวนุ่งผ้าใส่เสื้อโพกผ้าซึ่งจัดไว้นั้น และ
ทาแป้งหอมน้ำมันหอมอันประกอบวิทยาคม ใส่แหวนประดับ
พลอยเนาวรัตน์เก้ายอดทั้งสองก้อย แต่งเครื่องครบตามยศศักดิ์
นายทหารเอกแล้ว นมัสการคุณพระรัตนตรัย ระลึกถึงคุณ
บิดามารดา พระมหากษัตริย์ และเทวดาทั้งปวงเสร็จแล้ว ก็
เข้ามากราบถวายบังคมลาสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช สมเด็จ
พระเจ้าราชาธิราชก็ตรัสอำนวยชัยให้ว่า “ไปจงดีเถิด อย่า
ได้มีอันตราย” สมิงนครอินท์รับพระพรใส่เกล้าแล้ว ก็ถวาย
บังคมลา มาลงเรือฉลากบาง บรรจุทหารร่วมใจที่กล้าแข็ง
เจ็ดสิบคน มีเครื่องอาวุธครบมือพร้อม จึงให้พลทหารตี
กรรเชียงขึ้นไปถึงหน้าค่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องแล้ว ก็ลอยลำอยู่
กลางน้ำ ขุนนางพม่าซึ่งรับสั่งให้คอยดูอยู่นั้น ครั้นเห็นสมิง
นครอินท์มาแล้ว ก็เอาเนื้อความเข้ากราบทูลพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้แจ้ง ก็คิดพระทัยนัก จึงเสด็จออก พร้อมด้วยเสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงเป็นอันมาก จึงตรัสสั่งขุนนางฝ่ายทหารผู้หนึ่ง ให้ลงมาเชิญสมิงนครอินท์ขึ้นไปเฝ้า สมิงนครอินท์ได้พึ่งก็คิดใจมิได้ครั่นคร้าม ดูท่าทางที่จะหนี ที่จะไล่เสร็จแล้ว จึงสั่งทหารทั้งปวงว่า "ถ้าเราขึ้นไปเฝ้าพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องไม่มีอันตรายก็แล้วไป แม้นเกิดเหตุการณ์ได้ยินเสียงเราร้องเรียกแล้ว จงขึ้นไปช่วยให้ทันที ท่านทั้งปวงอย่าประมาท จงเตรียมตัวไว้ให้พร้อม" สั่งแล้วสมิงนครอินท์ก็เข้าไปเฝ้ากราบถวายบังคมพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็โปรดให้สมิงนครอินท์นั่งที่เสมอมังนันทมิตร แล้วทอดพระเนตรดูสมิงนครอินท์ ตรัสว่า "สมิงนครอินท์นี้รูปงามสมควรเป็นทหาร มีลักษณะสัตย์ซื่อหาผู้เสมอเป็นอันยาก" จึงทรงพระดำริว่า "เราจะลองสมิงนครอินท์ดูให้เห็นว่าน้ำใจของอาจกล้าหาญจริงหรือ หรือจะสะทกสะท้านประการใด" จึงตรัสว่า "ตัวท่านเป็นทหารเอกอยู่ในพระเจ้าราชาธิราช พระเจ้าราชาธิราชก็ทำสงครามมากับเราเป็นมหายุทธนาการใหญ่หลวง ท่านเป็นราชพาหนะเปรียบดังพระยาช้างสารมีฝีงา เรานี้อุปมาดังพระยาราชสีห์อันเป็นเจ้าฝูงสัตว์ทั้งสิ้น

ขัดนี้ ท่านตกเข้ามาในเงื้อมมือเรากเปรียบประดุจช้างสารอันหาผู้งามิได้ เราจะให้ฆ่าเสียท่านจะคิดประการใด”

สมิงนครอินท์ได้ฟังพระเจ้ามนเทียรทองตรัสดังนั้น จะได้สะดุ้งตกใจหามิได้ จึงทูลว่า “ซึ่งพระองค์ตรัสมานี้ควรอยู่แต่ข้าพระพุทธเจ้าเมื่อทำสงครามเป็นเสนายุทธโยธายุทธ์ ก็ทำอาการดังพระยาช้างสารมีผู้งาเป็นอาวุธถ้าอาสาพระมหากษัตริย์จะเอาชัยชำนะแก่ตัวแล้ว ก็ละทำนองพระยาช้างสารนั้นเสีย ทำอาการดุจดังเสืออันจับสัตว์กินเป็นภักษา ย่อมซ่อนเล็บซ่อนเขี้ยวของตัวไว้มิให้สัตว์ทั้งปวงสงสัย ซึ่งพระองค์ตรัสว่าจะให้ฆ่าข้าพระพุทธเจ้าเสียนั้น เป็นความมองอาจ เพราะยังไม่เห็นกำลังเสือตัวประเสริฐ ถ้าข้าพระพุทธเจ้าทำใจให้ญือตัวว่าอาจหาญแล้ว จะปลงพระชนม์พระองค์เสียนี้ก็จะได้”

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังดังนั้น ก็แย้มพระสรวล จะได้ทรงพระโกรธหามิได้ จึงตรัสว่า “ซึ่งท่านอวดอ้างว่าจะฆ่าเราได้นั้น คือจะทำประการใด?” สมิงนครอินท์จึงกรายถวายบังคมแล้ว ก็นั่งตั้งตัวตรงขึ้น สองมือไขว้ชักดาบออกจากเสือทั้งสองเล่ม พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องและเสนาบดีทั้งปวงเห็นดังนั้นก็ตกตะลึงไป สมิงนครอินท์เห็นพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องตกพระทัยพระพักตร์เผือดไป จึงวางดาบลงกรายถวายบังคม แล้วทูล

ว่า “พระองค์อย่าทรงสะดุ้งตกพระทัยเลย ข้าพระพุทธเจ้าเป็นทหารจะคิดล้างชีวิตพระองค์ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ทรงแผ่นดินนั้นหามิได้ ถ้าข้าพระพุทธเจ้าคิดร้ายต่อพระองค์แล้ว เมื่อข้าพระพุทธเจ้าลอยเข้ามาถึงที่พระบรรทมนั้น ก็จะทำอันตรายแก่พระองค์เสีย นี่ข้าพระพุทธเจ้ามิได้คิด”

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ทรงฟังก็ดีพระทัย จึงตรัสสรรเสริญสมิงนครอินท์ว่า “พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใดได้สมิงนครอินท์ไว้ ดุจได้ดวงแก้วอันหาค่ามิได้” แล้วถอดพระธำมรงค์ทับทมราคอันมีราคากับเครื่องม้าทองคำสำรับหนึ่ง พระราชทานแก่สมิงนครอินท์ สมิงนครอินท์ได้รับพระราชทานแล้ว ก็กราบถวายบังคมลาลงเรือพร้อมด้วยทหารกลับมาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช กราบทูลความซึ่งเข้าไปเฝ้าพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง และได้รับพระราชทานสิ่งของทุกประการ สมเด็จพระเจ้าราชาธิราชได้ทรงฟังก็มีพระทัยชื่นชมยินดีด้วยเจ้าสมิงนครอินท์ยิ่งนัก

ฝ่ายพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง ครั้นสมิงนครอินท์กลับไปแล้ว จึงตรัสแก่เสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวงว่า “ครั้งนี้ศึกเรานี้เสียทีแก่มอญ ด้วยนายทัพนายกองมิได้ระวังตรวจตราละให้ข้าศึกปลอมมาถึงตัวเราได้ฉะนี้ ครั้นจะมิเอาโทษนายทัพนายกองทั้งปวงยังดังนี้เล่า แม้นจะล่าทัพไป ที่ไหนจะเป็นขบวนของกัน

ทัพมอญได้ แต่ตั้งปรกติอยู่ฉะนี้ยังให้ข้าศึกลอบเข้ามาทำร้าย ได้ บัดนี้โทษคนทั้งปวงก็ถึงตายอยู่แล้ว เสนาบดีนายทัพนายกองจะคิดประการใด ?" เสนาบดีนายทัพนายกองจึงกราบทูลว่า "ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงนี้ประมาทให้ข้าศึกแปลกปลอมเข้ามาได้นั้น โทษข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงถึงตายอยู่แล้ว แต่จะขอทำการแก้ตัวครั้งหนึ่งก่อน ถ้าพระองค์จะล่าทัพไป ข้าพระพุทธเจ้าจะขออาสาป้องกันพระองค์ไป มิให้เป็นอันตรายประการใดได้"

พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็พระราชทานโทษให้ จึงตรัสสั่งนายทัพนายกองทั้งปวงว่า "ให้จัดแจงพลทหารตระเตรียมไว้พร้อม แล้วทำให้กิตติศัพท์รู้ไปถึงกองทัพมอญคุหนึ่งจะเข้าหักค่าย ปล้นค่าย แล้วให้ผูกรูปหุ่นถือเครื่องศาสตราวุธประจำด้านไว้ทุกค่าย ครั้นเวลาพลบค่ำก็ให้ก่อกองเพลิงรายเป็นสำคัญถึงเวลาประมาณยามเศษ เราจะยกล่าทัพไป" เสนาบดีนายทัพนายกองทั้งปวง ก็มาจัดแจงพลทหารกระทำตามรับสั่งทุกประการ ครั้นถึงเวลายามเศษ พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องก็ล่าทัพไป

ฝ่ายกองทัพพระเจ้าราชาธิราชมิได้รู้กล คิดว่าพม่าจะเข้าหักค่าย จึงให้ทหารทั้งปวงตระเตรียมตรวจตรารักษามั่นอยู่ หาสังเกตว่าพม่าจะล่าทัพไปไม่ ครั้นเพลาเช้า สมเด็จ

พระเจ้าราชาธิราชแจ้งว่าพระเจ้ามนเทียรทองยกพลทหารล่าทัพไปแล้ว จึ่งสั่งสมิงอังวะมังศรี สมิงพระตะเบิด สมิงสาม—แหลก สมิงสามปาย สมิงอุยากอง ห้านายยกทหารติดตามพระเจ้ามนเทียรทองไป แล้วพระองค์ก็ยกพลทหารกลับมายังกรุงหงสาวดี

ฝ่ายสมิงพระตะเบิดและนายทัพนายกองมอญทั้งปวง ก็ติดตามพระเจ้ามนเทียรทองไปจนสุดแดนก็มิได้ทัน จับได้แต่ผู้คนช้างม้าซึ่งเลี้ยล้าอยู่นั้น แล้วยกกลับมาถวายสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช ณ กรุงหงสาวดี

หอสมุดแห่งชาติ
- 9 ต.ค. 2550
กรมศิลปากร

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

องค์การค้าของคุรุสภา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา

นายกำธร สถิรกุล ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๓๐ กันยายน ๒๔๙๗